

Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарты (IFRS) 16

"Ижара"

Максаты

1. Ушул стандарт *ижара* жөнүндө маалыматты таануунун, баалоонун, берүүнүн жана ачып көрсөтүүнүн принциптерин белгилейт. Стандарттын максаты болуп ошол операцияларды туура көрсөткөн жөндүү маалыматты *ижарага берүүчүлөр* жана *ижарачылар* тарабынан ачып көрсөтүү тартибин камсыз кылуу саналат. Ушул маалымат ишкананын финансылык абалына, финансылык натыйжаларына жана акча каражаттарынын агымдарына ижаранын таасир этүүсүн баалоо үчүн финансылык отчеттуулукту пайдалануучулар тарабынан колдонулган негиз болуп саналат.
2. Ишкана ушул стандартты колдонууда *келишимдердин* шарттарын, ошондой эле бардык жөндүү фактыларды жана жагдайларды эске алышы керек. Ишкана ушул стандартты окшош мүнөздөмөлөрү бар келишимдерге карата жана окшош жагдайларда ырааттуу түрдө колдонушу керек.

Колдонуу чөйрөсү

3. Ишкана ушул стандартты төмөнкүлөрдөн тышкары, *жармакташ ижаранын* алкагында *пайдалануу укугу формасындагы активдердин* ижара келишимдерин кошуп, бардык ижара келишимдерине карата колдонушу керек:
 - (a) пайдалуу кендерди, мунай затын, жаратылыш газын жана ушул сыяктуу калыбына келбей турган ресурстарды чалгындоого же пайдаланууга таандык ижара келишимдеринен;
 - (b) Ижарачынын карамагында турган, "*Айыл чарбасы*" ФОЭС (IAS) 41дин колдонуу чөйрөсүнүн алкагында биологиялык активдерге таандык ижара келишимдеринен;
 - (c) "*Кызмат көрсөтүү жөнүндө концессиялык макулдашуулар*" ЭФОТК (IFRIC) 12 түшүндүрмөсүнүн колдонулуу чөйрөсүнүн алкагында кызмат көрсөтүү жөнүндө концессиялык макулдашуулардан;
 - (d) "*Сатып алуучулар менен келишимдер боюнча түшкөн киреше*" ФОЭС (IFRS) 15тин колдонулуу чөйрөсүнүн алкагында ижарага берүүчү тарабынан берилген интеллектуалдык менчикке лицензиялар; жана
 - (e) предмети болуп кинофильмдер, видеожазуулар, пьесалар, патенттер жана автордук укуктар саналган "*Материалдык эмес активдер*" ФОЭС (IAS) 38 ди колдонуу чөйрөсүнүн алкагында лицензиялык макулдашуулар боюнча ижарага берүүчү ээ болгон укуктардан.
4. Ижарачы ушул стандартты 3(e)-пунктунда сыпатталгандардан айырмаланган материалдык эмес активдердин ижара келишимдерине карата колдонууга укуктуу, бирок милдеттүү эмес.

Таануудан бошотуулар (B3-B8-пункттары)

5. Ижарачы төмөнкүдөй позицияларга карата 22-49-пункттарынын талаптарын колдонбоо жөнүндө чечимди кабыл алууга укуктуу:

- (a) *кыска мөөнөттүү ижарага*; жана
 - (b) *базалык активдин наркы төмөн болгон ижарага* (B3-B8-пункттарында сыпатталгандай).
6. Эгерде ижарачы 22-49-пункттарынын талаптарын кыска мөөнөттүү ижарага же базалык активдин наркы төмөн болгон ижарага карата колдонбоо чечимин кабыл алса, ижарачы ушундай ижара боюнча *ижара төлөмдөрүн* чыгаша катары же болбосо *ижара мөөнөтүнүн* ичинде линиялык метод менен, же болбосо башка системалуу ыкманы колдонуу менен таанышы керек. Эгерде мындай ыкма ижарачы тарабынан пайда алуунун түзүмүн жакшыраак чагылдырса, анда ижарачы башка системалуу ыкманы колдонушу керек.
7. Эгерде ижарачы 6-пунктту колдонуп, кыска мөөнөттүү ижараны эсепке алса, анда ижарачы ушул стандарттын максаттары үчүн ижара келишимин төмөнкүдөй учурларда жаңы ижара келишими катары эсептеши керек:
- (a) *ижара келишимин модификациялоодо*; же болбосо
 - (b) ижаранын мөөнөтү өзгөртүлгөн учурда (мисалы, ижарага берүүчү ижаранын мөөнөтүн аныктоодо мурда эсепке алынбаган опционду аткарып жатканда).
8. Кыска мөөнөттүү ижара учурунда чечимди пайдалануу укугу таандык болгон базалык активдердин түрлөрү боюнча кабыл алуу зарыл. Базалык активдердин түрү – бул ишкананын ишмердүүлүгүнүн алкагында мүнөзү жана колдонуу ыкмасы боюнча окшош базалык активдердин тобу. Базалык активдин наркы төмөн болгон ижара келишимдерине карата колдонууда чечимди ар бир ижара келишими боюнча өз-өзүнчө кабыл алса болот.

Ижаранын аныктамасы (B9-B33-пункттар)

9. Келишимди түзүү учурунда ишкана келишим толугу менен же анын айрым компоненттери ижара келишими болуп саналаарын баалашы керек. Келишим толугу менен же анын айрым компоненттери ошол келишим боюнча белгилүү мезгилдин ичинде идентификацияланган активдин колдонулушун контролдоо укугу ордун толтурууга алмаштырылып, өткөрүлүп берилсе, ижара келишими болуп саналат. B9-B31-пункттары келишим толугу менен же анын айрым компоненттери ижара келишими болуп саналаарын баалоо боюнча колдонмону камтыйт.
10. Убакыт аралыгы идентификацияланган активди колдонуунун көлөмү аркылуу сыпатталышы мүмкүн (мисалы, жабдуунун бирдигин колдонуу менен өндүрүлө турган продукциянын бирдиктеринин саны).
11. Ишкана ушул келишимдин шарттары өзгөрүлгөн учурда гана келишим толугу менен же анын айрым компоненттери ижара келишими болуп саналаарына кайра баалоо өткөрүшү мүмкүн.

Келишимдин компоненттерин бөлүп чыгуу

12. Толугу менен ижара келишими же анын компоненттери ижара келишими болуп саналган келишимге карата ишкана 15-пункттагы практикалык мүнөздөгү жөнөкөйлөштүрүүнү колдонгон учурлардан тышкары, ишкана ижаранын ар бир компонентин келишимдин алкагында ижара катары ижара болуп саналбаган келишимдин компоненттеринен бөлүп эсепке алышы

керек. В32-В33-пункттары келишимдин компоненттерин бөлүп чыгуу боюнча колдонмону камтыйт.

Ижарачы

13. Ижаранын компонентин же ижара болуп саналган же саналбаган бир же бир нече кошумча компоненттерди камтыган келишимге карата ижарачы келишимде каралган ижаранын ар бир компонентинин ордун толтурууну ижаранын компоненти боюнча өзүнчө бүтүмдүн салыштырмалуу баасынын жана ижара болуп саналбаган компоненттер боюнча өзүнчө бүтүмдүн жыйынды баасынын негизинде бөлүштүрүшү керек.
14. Ижара болуп саналган жана саналбаган компоненттер боюнча өзүнчө бүтүмдөрдүн салыштырмалуу баасы ижарага берүүчү же ошого окшош берүүчү өз-өзүнчө белгиленген же ошого окшош компонент үчүн ишканадан талап кыла турган баанын негизинде аныкталыш керек. Өзүнчө бүтүмдүн баасы жөнүндө маалымат эркин жеткиликтүүлүктө жок болгон учурда ижарачы бар болгон маалыматты болушунча колдонуп, өзүнчө бүтүмдүн баасын баалаш керек.
15. Практикалык мүнөздөгү жөнөкөйлөштүрүү катары ижарачы ижара болуп саналбаган компоненттерди ижара болуп саналган компоненттерден бөлбөө, анын ордуна ижаранын ар бир компонентин жана ижара болуп саналбаган тийиштүү компоненттерди ижаранын бир компоненти катары эсепке алуу чечимин (базалык активдердин айрым түрлөрү үчүн) кабыл алууга укуктуу. Ижарачы практикалык мүнөздөгү мындай жөнөкөйлөштүрүүнү "*Финансылык инструменттер*" ФОЭС (IFRS) 9дун 4.3.3-пунктунун критерийлерин канааттандырган камтылган туунду инструменттерге карата колдонбошу керек.
16. 15-пунктта практикалык мүнөздөгү жөнөкөйлөштүрүүнү колдонуу учурларынан тышкары, ижарачы башка колдонулчу стандарттарды колдонуп, ижара болуп саналбаган компоненттерди эсепке алышы керек.

Ижарага берүүчү

17. Эгерде келишим ижаранын компонентин жана ижара болуп саналган же саналбаган бир же бир нече кошумча компоненттерди камтыса, ижарага берүүчү ФОЭС (IFRS) 15тин 73-90-пункттарын колдонуп, ижара боюнча ордун толтурууну бөлүштүрүшү керек.

Ижара мөөнөтү (В34-В41-пункттары)

18. Ишкана ижаранын мөөнөтүн төмөнкүдөй эки мезгил менен бирге мөөнөтүнөн мурда токтотулууга жатпаган ижара мезгили катары аныктоого тийиш:
 - (a) ижарачы ошол опционду аткарат деген жетиштүү ишенич бар болсо, ижараны узартууга опцион каралган мезгилдер; жана
 - (b) ижарачы ошол опционду аткарбайт деген жетиштүү ишенич бар болсо, ижараны токтотууга опцион каралган мезгилдер.
19. Ижарачы ижаранын мөөнөтүн узартууга опционду аткарат, же болбосо ижарачы ижараны токтотууга опционду аткарбайт деген жетиштүү ишеничтин бар болушун баалап, ишкана В37-В40-пункттарында сыпатталгандай, ижаранын мөөнөтүн узартууга опционду аткаруу же ижараны токтотууга опционду аткарбоо үчүн ижарачыда экономикалык стимулдун пайда болушуна алып келген бардык жөндүү фактыларды жана жагдайларды эсепке алышы керек.

20. Олуттуу окуя, же болбосо жагдайлардын олуттуу өзгөрүлүшү пайда болгондо ижарачы ижаранын мөөнөтүн узартууга опцион аткарылат, же болбосо ижараны токтотууга опцион аткарылбайт деген жетиштүү ишеничтин бар болушун кайра баалашы керек, ал:
- (a) ижарачынын контролунда; жана
 - (b) ижарачы ал ижара мөөнөтүн аныктаганда мурда эсепке алынбаган опционду аткарат, же ал ижара мөөнөтүн аныктаганда мурда эсепке алынган опционду аткарбайт (B41-пунктунда сыпатталгандай) деген жетиштүү ишеничтин бар болушун баалоого таасир этет.
21. Ишкана мөөнөтүнөн мурда токтотулууга жатпаган ижара мезгили өзгөртүлгөн учурда ижара мөөнөтүн кайра карап чыгышы керек. Мисалы, мөөнөтүнөн мурда токтотулууга жатпаган ижара мезгили, төмөнкүлөр болсо, өзгөрөт:
- (a) ижарачы ишкана ижара мөөнөтүн аныктаганда мурда эсепке алынбаган опционду аткарса;
 - (b) ижарачы ишкана ижара мөөнөтүн аныктаганда мурда эсепке алынган опционду аткарбаса; же
 - (c) келишим боюнча натыйжасында ижарачы ишкана ижара мөөнөтүн аныктаганда мурда эсепке алынбаган опционду аткарууга милдеттүү болуп саналган окуя болуп өтсө; же болбосо
 - (d) келишим боюнча натыйжасында ишкана ижара мөөнөтүн аныктаганда мурда эсепке алынган опционду ижарачы тарабынан аткарууга тыюу салуу болуп саналган окуя болуп өтсө.

Ижарачы

Таануу

22. ***Ижара башталган күнгө карата ижарачы пайдалануу укугу формасындагы активди жана ижара боюнча милдеттенмени таанышы керек.***

Баалоо

Баштапкы баалоо

Пайдалануу укугу формасындагы активди баштапкы баалоо

23. Ижара башталган күнгө карата ижарачы баштапкы наркы боюнча пайдалануу укугу формасындагы активди баалашы керек.
24. Пайдалануу укугу формасындагы активдин баштапкы наркы өзүнө төмөнкүлөрдү камтышы керек:
- (a) 26-пунктта сыпатталгандай ижара боюнча милдеттенмени баштапкы баалоонун көлөмүн;
 - (b) ижара башталган күнгө карата же ижара боюнча жеңилдиктерди эсепке албаганда, ошол күнгө чейинки ижара төлөмдөрүн;
 - (c) ижарачы тарткан кандай болбосун баштапкы тикелей чыгымдарды; жана
 - (d) мындай чыгымдар запастарды өндүрүү үчүн кылынган учурлардан тышкары, базалык активди демонтаждоодо жана ордун алмаштырууда, ал жайгашкан

участокту калыбына келтирүүдө, же ижаранын шарттарына ылайык талап кылынган базалык активди калыбына келтирүүдө ижарачы тарта турган чыгымдарды баалоону. Мындай чыгымдарга карата ижарачынын милдети же ижара башталган күнгө карата, же болбосо белгилүү мезгилдин ичинде базалык активди пайдалануунун натыйжасында пайда болот.

25. Ижарачы 24(d)-пунктунда сыпатталган чыгымдарды мындай чыгымдарга карата анда милдет пайда болгон учурда пайдалануу укугу формасындагы активдин баштапкы наркынын курамында таанышы керек. Ижарачы "Запастар" ФОЭС (IAS) 2ни белгилүү мезгилдин ичинде запастарды өндүрүү үчүн пайдалануу укугу формасындагы активдердин бар болушунун натыйжасында ошондой мезгилдин ичинде тартылган чыгымдарга карата колдонот. Ушул стандартты же ФОЭС (IAS) 2ни колдонуу менен эсепке алынган мындай чыгымдарга карата милдеттенмелер "Баалануучу милдеттенмелер, шарттуу милдеттенмелер жана шарттуу активдер" ФОЭС (IAS) 37ни колдонуу менен таанылат жана колдонулат.

Ижара боюнча милдеттенмелерди баштапкы баалоо

26. **Ижара башталган күнгө карата ижарачы ижара боюнча милдеттенмени ушул күнгө карата жүзөгө ашыра элек ижара төлөмдөрүнүн келтирилген наркы боюнча баалашы керек. Ижара келишиминде камтылган пайыздык ставканы колдонуу менен, эгерде ошондой ставка оңой аныкталса, ижара төлөмдөрүн дисконттоо зарыл. Эгерде мындай ставка оңой аныкталбаса, ижарачы ижарачы тарабынан кошумча зайым каражаттарын тартуу ставкасын колдонушу керек.**
27. Ижара башталган күнгө карата ижара боюнча милдеттенмени баалоого камтылган ижара төлөмдөрү ижара башталган күнгө карата жүзөгө ашырыла элек, ижара мөөнөтүнүн ичинде базалык активди пайдалануу укугу үчүн төлөнүүчү төмөнкүдөй төлөмдөрдөн турат:
- (a) алууга ижара боюнча кандай болбосун жеңилдиктер алып салынган (B42-пунктунда сыпатталгандай, маңызы боюнча *бекитилген төлөмдөрдү* кошуп) бекитилген төлөмдөрдөн;
 - (b) ижара башталган күнгө карата индексти же ставканы колдонуу менен баштапкы бааланган индекске же ставкага байланыштуу (28-пунктта сыпатталгандай) *өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүнөн*;
 - (c) күтүлүп жаткандай, *жоюу наркынын кепилдиктери* боюнча ижарачы тарабынан төлөнө турган суммадан;
 - (d) ошол опцион ижарачы тарабынан аткарылат деген жетиштүү ишенич бар болсо, сатып алууга опционду аткаруунун баасынан (бул B37-B40-пункттарында сыпатталган факторлорду эсепке алуу менен бааланат); жана
 - (e) ижара мөөнөтү ижараны токтотууга опцион ижарачы тарабынан потенциалдуу аткарылышын чагылдырса, ижараны токтотууга айып акыларды төлөп берүүнү.
28. 27(b)-пунктунда сыпатталган, индекске же төлөмгө байланыштуу өзгөрүлмө ижара төлөмдөрү, мисалы, керектөөчү баалардын индексине байланган төлөмдөрдү, базалык пайыздык ставкага (мисалы, LIBOR) байланган төлөмдөрдү же рыноктук ижара ставкаларынын өзгөрүлүшүнө жараша түрүн өзгөрткөн төлөмдөрдү өзүнө камтыйт.

Кийинки баалоо

Пайдалануу укугу формасында активди кийинки баалоо

29. **Ижара башталган күндөн кийин ижарачы, ал 34- жана 35-пункттарда сыпатталган баалоо моделин колдонгон учурлардан тышкары, баштапкы нарк боюнча эсепке алуу моделин колдонуу менен пайдалануу укугу формасындагы активди баалашы керек.**

Баштапкы нарк боюнча эсепке алуу модели

30. Баштапкы нарк боюнча эсепке алуу моделин колдонуу үчүн ижарачы баштапкы нарк боюнча пайдалануу формасындагы активди баалашы керек:
- (a) топтолгон амортизацияны жана нарктын түшүшүнөн топтолгон зыяндарды алып салуу менен; жана
 - (b) 36(с)-пунктунда айтылган ижара боюнча милдеттенмени кайра баалоону оңдоп-түзөө менен.
31. Пайдалануу укугу формасындагы активди амортизациялоодо ижарачы 32-пункттун талаптарын сактоо менен, *"Негизги каражаттар"* ФОЭС (IAS) 16ны амортизациялоого карата талаптарды колдонушу керек.
32. Эгерде ижара келишими базалык активге менчик укугун ижарачыга ижара мөөнөтүнүн аягына чейин өткөрүп берип жатса же пайдалануу укугу формасындагы активдин баштапкы наркы ижарачынын сатып алууга опционду аткарууга ниетин чагылдырса, ижарачы пайдалануу укугу формасындагы активди ижара башталган күндөн тартып базалык активдин *пайдалуу кызмат мөөнөтүнүн* аягына чейин амортизациялашы керек. Андай болбосо, ижарачы пайдалануу укугу формасындагы активди ижара башталган күндөн тартып төмөнкүдөй күндөрдүн эң эртесине чейин: пайдалануу укугу формасындагы активди *пайдалуу кызмат мөөнөтү* аяктаганга чейин же ижара мөөнөтү аяктаганга чейин амортизациялашы керек.
33. Ижарачы пайдалануу укугу формасындагы активдин наркынын түшүүсүн аныктоодо жана нарктын түшүшүнөн зыянды эсепке алуу үчүн *"Активдердин наркынын түшүшү"* ФОЭС (IAS) 36ны колдонушу керек.

Баалоонун башка моделдери

34. Эгерде ижарачы *"Инвестициялык кыймылсыз мүлк"* ФОЭС (IAS) 40та адилет нарк боюнча эсепке алуу моделин инвестициялык кыймылсыз мүлккө карата колдонсо, ижарачы ошондой эле адилет нарк боюнча эсепке алуунун ушул моделин ФОЭС (IAS) 40та инвестициялык кыймылсыз мүлктү аныктоону канааттандырган пайдалануу укугу формасындагы активдерге карата да колдонушу керек.
35. Эгерде пайдалануу укугу формасындагы активдер ФОЭС (IAS) 16да кайталап бааланган нарк боюнча эсепке алуу моделин колдонгон негизги каражаттарга таандык болсо, ижарачы кайталап бааланган нарк боюнча эсепке алуунун ушул моделин негизги каражаттардын ушундай классына таандык пайдалануу укугу формасындагы бардык активдерге карата колдонуу жөнүндө чечимди кабыл алууга укуктуу.

Ижара боюнча милдеттенмени кийинки баалоо

36. **Ижара башталган күндөн кийин ижарачы ижара боюнча милдеттенмени төмөнкүдөй баалашы керек:**

- (a) ижара боюнча милдеттенме боюнча пайыздарды чагылдыруу үчүн баланстык наркты көбөйтүп;
- (b) жүзөгө ашырылган ижара төлөмдөрүн чагылдыруу үчүн баланстык наркты азайтып; жана
- (c) 39-46-пункттарда айтылган ижара келишимдерин кайра баалоо же модификациялоо үчүн, же кайталап каралган иш жүзүндө бекитилген ижара төлөмдөрүн чагылдыруу үчүн (42-пунктту караңыз) баланстык наркты кайра баалап.

37. Ижара мөөнөтүнүн ичиндеги ар бир мезгилде ижара боюнча милдеттенмелер боюнча пайыздар ижара боюнча милдеттенменин калдыгына өзгөрүлбөс мезгилдик пайыздык ставканы өндүргөн сумма менен көрсөтүлүшү керек. Мезгилдик пайыздык ставка 26-пунктта сыпатталган дисконттоо ставкасы, же, бул колдонууга мүмкүн болсо, 41-пунктта, 43-пунктта же 45(с)-пунктта сыпатталган дисконттоонун кайра каралган ставкасы болуп саналат.

38. Ижара башталган күндөн кийин ижарачы пайданын же зыяндын курамында төмөнкүдөй эки сумманы таанышы керек (чыгымдар башка колдонууга мүмкүн болгон стандарттарды колдонуу менен башка активдин баланстык наркына киргизилген учурлардан тышкары):

- (a) ижара боюнча милдеттенме боюнча пайыздарды; жана
- (b) ошондой төлөмдөрдү жүзөгө ашырууга алып келген окуя же шарт пайда болгон мезгилде ижара боюнча милдеттенмени баалоодо камтылбаган өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүн.

Ижара боюнча милдеттенмени кайра баалоо

39. Ижара башталган күндөн кийин ижарачы 40-43-пункттарды ижара төлөмдөрүнүн өзгөртүлүшүн эсепке алуу менен ижара боюнча милдеттенмени кайра баалоо үчүн колдонушу керек. Ижарачы ижара боюнча милдеттенмени кайра баалоо суммасын пайдалануу укугу формасындагы активди оңдоо катары таанышы керек. Бирок пайдалануу укугу формасындагы активдин баланстык наркы нөлгө чейин азайса жана мында ижара боюнча милдеттенмени баалоо кошумча түрдө азайса, ижарачы кайра баалоонун калган суммасын пайданын же зыяндын курамында таанышы керек.

40. Ижарачы ижара боюнча милдеттенмени кандай болбосун төмөнкүдөй учурларда дисконттоонун кайталап каралган ижара төлөмдөрүн дисконттоп, кайра баалашы керек:

- (a) 20-21-пункттарда сыпатталгандай, ижара мөөнөтү өзгөртүлсө. Ижарачы ижаранын кайра каралган мөөнөтүнүн негизинде кайталап каралган ижара төлөмдөрүн аныкташы керек; же болбосо
- (b) сатып алууга опциондун контекстинде 20-21-пункттарда сыпатталган окуяларды жана жагдайларды эсепке алуу менен бааланган базалык активди сатып алууга опциондун өзгөртүлүшүн. Ижарачы сатып алууга опцион боюнча төлөөгө карата суммалардын өзгөртүлүшүн чагылдыруу үчүн кайталап каралган ижара төлөмдөрүн аныкташы керек.

41. 40-пунктту колдонууда ижарачы дисконттоонун кайталап каралган ставкасын, эгерде мындай ставка оңой аныкталса, ижаранын калган мөөнөтүнүн ичинде ижара келишиминде камтылган пайыздык ставка катары, же ижара келишиминде

камтылган пайыздык ставка оңой аныкталбаса, кайра баалоо күнүнө карата ижарачы тарабынан кошумча зайым каражаттарын тартуу ставкасы катары аныкташы керек.

42. Ижарачы кандай болбосун төмөнкүдөй учурларда кайталап каралган ижара төлөмдөрүн дисконттоп, ижара боюнча милдеттенмени кайра баалашы керек:
- (a) күтүлгөндөй, жоюу наркынын кепилдиктеринин алкагында төлөнө турган суммалардын өзгөртүлүшү. Ижарачы, күтүлгөндөй, жоюу наркынын кепилдиктеринин алкагында төлөнө турган суммалардын өзгөртүлүшүн чагылдыруу үчүн кайталап каралган ижара төлөмдөрүн аныкташы керек;
 - (b) мисалы, рыноктук ижара төлөмүн кайра кароодон кийин рыноктук ижара ставкаларынын өзгөртүлүшүн чагылдыруу үчүн өзгөртүүнү кошуп, мындай төлөмдөрдү аныктоо үчүн колдонулган индекстин же ставканын өзгөртүлүшүнүн натыйжасында келечектеги ижара төлөмдөрүнүн өзгөртүлүшү. Ижарачы акча каражаттарынын агымдарынын өзгөртүлүшү болгон учурда гана мындай кайталап каралган ижара төлөмдөрүн чагылдыруу үчүн ижара боюнча милдеттенмени кайра баалашы керек (б.а. ижара төлөмдөрүн оңдоо учурунда). Ижарачы ижаранын калган мөөнөтүнүн ичинде кайталап каралган ижара төлөмдөрүн келишимде кайталап каралган төлөмдөрдүн негизинде аныкташы керек.
43. 42-пунктту колдонууда ижарачы, ижара төлөмдөрүнүн өзгөртүлүшү өзгөрүлмө пайыздык ставкалардын өзгөртүлүшү менен шартталган учурлардан тышкары, дисконттоонун өзгөрүлбөс ставкасын колдонушу керек. Мындай учурда ижарачы пайыздык ставканын өзгөртүлүшүн чагылдырган дисконттоонун кайталап каралган ставкасын колдонушу керек.

Ижара келишимин модификациялоо

44. Ижарачы төмөнкүдөй эки шарт сакталган учурда ижара келишимин модификациялоону өзүнчө ижара келишими катары эсепке алышы керек:
- (a) модификациялоо бир же бир нече базалык активдерди пайдалануу укугун кошуу эсебинен ижара келишимин колдонуу чөйрөсүн кеңейтет; жана
 - (b) ижаранын ордун толтуруу көбөйтүлгөн көлөмгө карата өзүнчө келишимдин баасына салыштыраарлык суммага, ошондой эле конкреттүү келишимдин жагдайларын чагылдырган мындай баанын тийиштүү оңдоп-түзөөлөрүнө көбөйөт.
45. Өзүнчө ижара келишими катары эсепке алынбаган ижара келишимин модификациялоо учурунда, *ижара келишимин модификациялоо күчүнө кирген күнгө карата* ижарачы төмөнкүлөрдү кылууга тийиш:
- (a) модификацияланган ижара келишиминдеги ордун толтурууну 13-16-пункттарды колдонуу менен бөлүштүрүүгө;
 - (b) модификацияланган ижара келишиминдеги ижара мөөнөтүн 18-19-пункттарды колдонуу менен аныктоого; жана
 - (c) Дисконттоонун кайталап каралган ставкасын колдонуу менен кайталап каралган ижара төлөмдөрүн дисконттоо жолу менен ижара боюнча милдеттенмелерди кайра баалоого. Дисконттоонун кайталап каралган ставкасы, эгерде мындай ставка оңой аныкталса, ижаранын калган мөөнөтүнүн ичинде ижара келишиминде камтылган пайыздык ставка катары,

же, ижара келишиминде камтылган пайыздык ставка оңой аныкталбаса, кайра кароонун күнүнө карата ижарачы тарабынан кошумча зайым каражаттарын тартуу ставкасы катары аныкталат.

46. Өзүнчө ижара келишими катары эсепке алынбаган ижара келишимин модификациялоо учурунда, ижарачы ижара боюнча милдеттенменин кайра бааланышын төмөнкүдөй эсепке алышы керек:
- (a) Ижара келишиминин колдонуу чөйрөсүн азайткан ижара келишимин модификациялоо учурунда ижара келишимин жарым-жартылай же толук чагылдыруу үчүн пайдалануу укук формасындагы активдин баланстык наркын азайтуу менен. Ижарачы ижара келишимин жарым-жартылай же толук бузууга байланыштуу, пайданы же зыянды пайданын же зыяндын курамында таанышы керек;
 - (b) ижара келишиминин башка бардык модификацияларын эсепке алуу менен пайдалануу формасындагы активди тийиштүү түрдө оңдоп-түзөө менен.

Маалыматты берүү

47. Ижарачы финансылык абал жөнүндө отчет бериши, же болбосо төмөнкүдөй маалыматты эскертүүлөрдө ачып көрсөтүшү керек:
- (a) пайдалануу укугу формасындагы активдерди башка активдерден өзүнчө. Эгерде ижарачы пайдалануу укугу формасындагы активдерди финансылык абал жөнүндө отчетто өзүнчө көрсөтпөсө, ижарачы төмөнкүлөрдү кылууга тийиш:
 - (i) тийиштүү базалык активдер, эгерде алар менчикте болсо, көрсөтүлө турган ошол эле беренеге пайдалануу укугу формасындагы активдерди да кошууга; жана
 - (ii) финансылык абал жөнүндө отчетто кайсы беренелер ушундай пайдалануу укугу формасындагы активдерди кошкондугу жөнүндө маалыматты ачып көрсөтүүгө.
 - (b) ижара боюнча милдеттенмелерди башка милдеттенмелерден өзүнчө. Эгерде ижарачы финансылык абал жөнүндө отчетто ижара боюнча милдеттенмелерди өзүнчө бербесе, ижарачы финансылык отчетто кайсы беренелер мындай милдеттенмелерди камтыгандыгы жөнүндө маалыматты ачып көрсөтүшү керек.
48. Финансылык абал жөнүндө отчетто инвестициялык кыймылсыз мүлк катары берилүүгө жаткан инвестициялык кыймылсыз мүлктүн аныктамасын канааттандырган пайдалануу укугу формасындагы активдерге карата 47(a)-пунктунун талаптары колдонулбайт.
49. Пайда же зыян жана башка жыйынды киреше жөнүндө отчетто ижарачы ижара боюнча милдеттенме боюнча пайыздык чыгашаны пайдалануу укугу формасындагы активди амортизациялоодон бөлөк бериши керек. Ижара боюнча милдеттенме боюнча пайыздык чыгаша каржылоо боюнча чыгымдардын компоненти болуп саналат, алар "*Финансылык отчеттуулукту берүү*" ФОЭС (IAS) 1дин 82(b)-пунктуна ылайык пайда же зыян жана башка жыйынды киреше жөнүндө отчетто өзүнчө берилиши керек.
50. Акча каражаттарынын кыймылы жөнүндө отчетто ижарачы төмөнкүлөрдү классификациялашы керек:

- (a) финансылык ишмердүүлүктүн курамында ижара боюнча милдеттенменин негизги суммасына карата акча төлөмдөрүн;
- (b) төлөнгөн пайыздар үчүн *"Акча каражаттарынын кыймылы жөнүндө отчет"* ФОЭС (IAS) 7нин талаптарын колдонуу менен ижара боюнча милдеттенмелер боюнча пайыздарга карата акча төлөмдөрүн; жана
- (c) операциялык ишмердүүлүктүн курамындагы кыска мөөнөттүү ижара боюнча төлөмдөрдү, наркы төмөн активдердин ижарасы боюнча төлөмдөрдү жана ижара боюнча милдеттенмени баалоодо камтылбаган өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүн.

Маалыматты ачып көрсөтүү

51. **Маалыматты ачып көрсөтүүнүн максаты болуп ижарачы тарабынан финансылык абал жөнүндө отчетто, пайда же зыян жөнүндө отчетто жана акча каражаттарынын кыймылы жөнүндө отчетто берилген маалымат менен бирге ижара келишиминин ижарачынын финансылык абалына, финансылык натыйжаларына жана акча каражаттарына таасир этүүсүн баалоо үчүн финансылык отчеттуулуктун пайдалануучуларына негиз берген маалыматты эскертүүлөрдө ачып көрсөтүү саналат. 52-60-пункттарда бул максатка кантип жетүү керектигине карата талаптар белгиленген.**
52. Ижарачы бир эскертүүдө же өзүнүн финансылык отчеттуулугунун өзүнчө бөлүгүндө ал ижарачы болуп саналган өзүнүн ижара келишимдери жөнүндө маалыматты ачып көрсөтүшү керек. Бирок мындай маалымат бир эскертүүгө же кайчы шилтеме аркылуу ижара жөнүндө өзүнчө бөлүккө киргизилген болсо, ижарачы финансылык отчеттуулуктун бир жеринде берилген маалыматты кайталап, бербей эле койсо болот.
53. Ижарачы отчеттук мезгил үчүн төмөнкүдөй суммаларды ачып көрсөтүшү керек:
- (a) базалык активдин түрүнө ылайык пайдалануу укугу формасындагы активдердин амортизациясын;
 - (b) ижара боюнча милдеттенмелер боюнча пайыздык чыгашаны;
 - (c) 6-пунктту колдонуу менен эсепке алынган кыска мөөнөттүү ижарага таандык чыгашаны. Мындай чыгаша бир айдан ашпаган ижара мөөнөтү менен келишимдерге таандык чыгашаны камтыбашы керек;
 - (d) 6-пунктту колдонуу менен эсепке алынган наркы төмөн активдердин ижарасына таандык чыгашаны. Мындай чыгаша 53(c)-пунктта айтылган наркы төмөн активдердин кыска мөөнөттүү ижарасына таандык чыгашаны камтыбашы керек;
 - (e) ижара боюнча милдеттенмелерди баалоого камтылбаган өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүнө таандык чыгашаны;
 - (f) пайдалануу укугу формасындагы активдердин жармакташ ижарасынан түшкөн кирешени;
 - (g) ижара келишимдери үчүн жалпы акча каражаттынын чыгышын;
 - (h) пайдалануу укугу формасындагы активдердин көбөйүшүн;
 - (i) кайра артка ижаралоо менен сатуу операциялары менен шартталган пайдаларды же зыяндарды; жана

- (j) базалык активдин классына ылайык отчеттук мезгилдин аягына карата пайдалануу укугу формасындагы активдердин баланстык наркын.
54. Ижарачы, башка форма кыйла алгылыктуу болуп саналган учурлардан тышкары, 53-пунктта белгиленген маалыматты таблица формасында ачып көрсөтүшү керек. Ачып көрсөтүлгөн суммалар ижарачы отчеттук мезгил ичинде башка активдин баланстык наркына киргизген чыгымдарды өзүнө камтышы керек.
55. Ижарачы анда отчеттук мезгилдин аягына карата келишимдик милдеттенмелери бар болгон кыска мөөнөттүү ижара келишимдеринин портфели 53(с)-пунктту колдонуу менен маалымат ачып көрсөтүлгөн кыска мөөнөттүү ижара келишимдери боюнча чыгаша таандык болгон кыска мөөнөттүү келишимдердин портфелинен айырмаланса, 6-пунктту колдонуу менен эсепке алынган кыска мөөнөттүү ижара үчүн ижара боюнча өзүнүн келишимдик милдеттенмелеринин суммасын ачып көрсөтүшү керек.
56. Пайдалануу укугу формасындагы активдер инвестициялык кыймылсыз мүлктүн аныктамасын канааттандырса, ижарачы маалыматты ачып көрсөтүүгө карата талаптарды ФОЭС (IAS) 40та колдонушу керек. Мындай учурда ижарачы 53(а), (f), (h) же (j) пункттарына ылайык мындай пайдалануу укугу формасындагы активдер үчүн маалыматты ачып көрсөтүүгө милдеттүү эмес.
57. Эгерде ижарачы пайдалануу укугу формасындагы активдерди ФОЭС (IAS) 16ны колдонуу менен кайталап бааланган нарк боюнча баалап жатса, ижарачы ушундай пайдалануу укугу формасындагы активдер үчүн ФОЭС (IAS) 16нын 77-пунктунда талап кылынган маалыматты ачып көрсөтүшү керек.
58. Ижарачы ижара боюнча милдеттенмелерди төлөө мөөнөттөрүнүн талдоосун "*Финансылык инструменттер: маалыматты ачып көрсөтүү*" ФОЭС (IFRS) 7нин 39 жана B11-пункттарын колдонуу менен, башка финансылык милдеттенмелерди төлөө мөөнөттөрүнүн талдоосунан бөлөк ачып көрсөтүшү керек.
59. 53-58-пункттарга ылайык ижарачы маалыматты ачып көрсөтүүдөн тышкары, 51-пункттагы маалыматты ачып көрсөтүүнүн максатына жетүү үчүн зарыл болгон өзүнүн ижара ишмердүүлүгү жөнүндө кошумча сапаттык жана сандык маалыматты ачып көрсөтүшү керек (B48-пунктта сыпатталгандай). Мындай кошумча маалымат, башкалардын арасында, финансылык отчеттуулуктун пайдалануучуларына төмөнкүлөрдү баалоого жардам берген маалыматты камтышы мүмкүн:
- (a) ижарачынын ижаралык ишмердүүлүгүнүн мүнөзүн;
 - (b) ижарачы потенциалдуу түрдө кабылышы мүмкүн болгон, ижара боюнча милдеттенмелерди баалоодо чагылдырылбаган келечектеги акча каражаттарынын чыгышы. Аларга төмөнкүдөй позициялардагы чыгып кетиштер таандык:
 - (i) өзгөрүлмө ижара төлөмдөрү (B49-пунктта сыпатталгандай);
 - (ii) узартууга опциондор жана токтотууга опциондор (B50-пунктта сыпатталгандай);
 - (iii) жоюу наркынын кепилдиктери (B51-пунктта сыпатталгандай); жана
 - (iv) мөөнөтү баштала элек, ал боюнча ижарачынын келишимдик милдеттенмелери бар болгон ижара;
 - (c) ижара менен шартталган чектөөлөрдү же келишимдерди; жана

(d) кайра артка ижаралоо менен сатуу операцияларын (B52-пунктта сыпатталгандай).

60. б-пунктту колдонуу менен кыска мөөнөттүү ижараны же наркы төмөн активдер менен ижараны эсепке алган ижарачы бул фактыны ачып көрсөтүшү керек.

Ижарага берүүчү

Ижараны классификациялоо (B53-B58-пункттар)

61. **Ижарага берүүчү өзүнүн ар бир ижара келишимин *операциялык ижара же финансылык ижара* катары классификациялашы керек.**

62. **Ижара, эгерде ал базалык активге ээлик кылуу менен байланыштуу дээрлик бардык тобокелдиктерди жана пайдаларды өткөрүп берүүнү билдирсе, финансылык ижара катары классификацияланат. Ижара, эгерде ал базалык активге ээлик кылуу менен байланыштуу дээрлик бардык тобокелдиктерди жана пайдаларды өткөрүп берүүнү билдирбесе, операциялык ижара катары классификацияланат.**

63. Ижараны финансылык же операциялык катары классификациялоо келишимдин формасына караганда, операциянын мазмунуна көбүрөөк байланыштуу. Өзүнчө же жыйындысында ижараны финансылык катары классификациялоого алып келген жагдайлардын мисалдары төмөндө келтирилген:

- (a) ижара келишими менчик укугун ижарачынын базалык активине ижара мөөнөтүнүн аягында өткөрүп берүүнү караштырат;
- (b) ижара мамилелери башталган күнгө карата ошол опциондун аткарылышын жетиштүү ишенич менен күтүүгө мүмкүн болгондой, опционду аткаруу күнүнө карата *адилет нарктан* ушунчалык төмөн болоору *күтүлгөн баа* боюнча ижарачынын базалык активди сатып алууга опциону бар;
- (c) менчик укуктары өткөрүлүп берилбесе да, ижара мөөнөтү базалык активди *экономикалык пайдалануу мөөнөтүнүн* зор бөлүгүн түзөт;
- (d) ижара мамилелери башталган күнгө карата ижара төлөмдөрүнүн келтирилген наркы дээрлик базалык активдин адилет наркына барабар; жана
- (e) базалык актив ижарачы гана аны кыйла модификациялоосуз колдоно ала тургандай болуп адистештирилген мүнөзгө ээ.

64. Төмөндө өз-өзүнчө же жыйындысында ижараны финансылык катары классификациялоого алып келе турган белгилер келтирилген:

- (a) келишимди жокко чыгарууга байланыштуу ижарага берүүчүнүн зыяндары ижарачыга таандык болгон ижара келишимин мөөнөтүнөн мурда жокко чыгарууга ижарачынын укугу бар болсо;
- (b) жоюу наркын туура баалоонун туруксуздугунан улам пайдалар же зыяндар ижарачыга чегерилет (мисалы, ижара мөөнөтүнүн аягында сатуудан түшүүлөрдүн зор бөлүгүнө барабар ижара төлөмүнөн жеңилдиктер формасында); жана
- (c) ижарачы ижара төлөмүнүн деңгээли рыноктуктан кыйла төмөн болгондо, ижараны дагы бир мөөнөткө узартууга мүмкүнчүлүк алат.

65. 63-64-пункттарда белгиленген мисалдар жана белгилер дайыма эле бир маанилүү тыянак чыгарууга мүмкүнчүлүк бербейт. Эгерде башка факторлор базалык активге

ээлик кылууга байланыштуу дээрлик бардык тобокелдиктерди жана пайдаларды өткөрүп берүүнүн жоктугу тууралуу ачык күбөлөндүрсө, ижара операциялык ижара катары классификацияланат. Мисалы, актив ижара мөөнөтүнүн аягында ошол учурда активдин адилет наркына барабар бекитилбеген төлөмгө алмаштырылып, өткөрүлүп берилсе, же натыйжасында дээрлик бардык ошондой тобокелдиктер жана пайдалар ижарачыга өткөрүп берилбеген өзгөрүлмө ижара төлөмдөрү каралган болсо, мындай болушу мүмкүн.

66. Ижараны классификациялоо ижара мамилелери башталган күнгө карата өткөрүлөт жана ижара келишимин модификациялоо учурунда гана кайра талданат. Баалануучу маанилердеги өзгөртүүлөр (мисалы, экономикалык пайдалануунун эсептик баалоосундагы же базалык активдин жоюу наркындагы өзгөртүүлөр) же жагдайлардын өзгөртүлүшү (мисалы, ижарачы тарабынан өз милдеттенмелерин аткарбоо) эсепке алуу максатында ижараны жаңы классификациялоо зарылчылыгына алып келбейт.

Финансылык ижара

Таануу жана баалоо

67. **Ижара башталган күнгө карата ижарага берүүчү өзүнүн финансылык абал жөнүндө отчетунда финансылык ижарада турган активдерди таанууга тийиш, жана аларды ижарага таза инвестицияга барабар суммадагы дебитордук карыз катары көрсөтүшү керек.**

Баштапкы баалоо

68. Ижарага берүүчү ижара келишимине киргизилген пайыздык ставканы ижарага таза инвестицияны баалоо үчүн колдонушу керек. Жармакташ ижара болгон учурда, жармакташ ижара келишимине киргизилген пайыздык ставка оңой аныкталбаса, ортодогу ижарага берүүчү жармакташ ижарага таза инвестицияны баалоо үчүн башкы ижара келишими үчүн колдонулган (жармакташ ижарага байланыштуу баштапкы тикелей чыгымдарды эсепке алуу менен оңдоп-түзөлгөн) дисконттоо ставкасын колдоно алат.
69. Өндүрүүчүлөр же дилерлер болуп саналган ижарага берүүчүлөр тарткан чыгымдардан айырмаланган баштапкы тикелей чыгымдар ижарага таза инвестициянын баштапкы баалоосуна киргизилет жана ижара мөөнөтүнүн ичинде таанылган кирешенин суммасын азайтат. Ижара келишиминде камтылган пайыздык ставка баштапкы тикелей чыгымдар ижарага таза инвестицияга автоматтык түрдө киргизилгендей болуп аныкталат; аларды өзүнчө киргизүү зарылчылыгы жок.

Ижарага таза инвестицияга киргизилген ижара төлөмдөрүн баштапкы баалоо

70. Ижара башталган күнгө карата ижарага таза инвестицияга киргизилген ижара төлөмдөрү ижара башталган күнгө карата алынбаган, ижара мөөнөтүнүн ичинде базалык активди пайдалануу укугу үчүн төмөнкүдөй төлөмдөрдөн турат:
- (a) ижара боюнча төлөнүүгө жаткан кандай болбосун жеңилдиктер алып салынган (B42-пунктта сыпатталгандай, маңызы боюнча бекитилген төлөмдөрдү кошуп) бекитилген төлөмдөрдөн;

- (b) ижара башталган күнгө карата индексти же ставканы колдонуу менен баштапкы бааланган, индекске же ставкага байланыштуу болгон өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүнөн;
- (c) ижарачы, ижарачы менен байланышкан тарап, же финансылык жактан кепилдик боюнча милдеттерди аткара алган, ижарага берүүчү менен байланыштуу эмес үчүнчү жак тарабынан ижара берүүчүгө кепилденген жоюу наркы;
- (d) ижарачы ушул опционду аткарат деген жетиштүү ишенич бар болсо, сатып алууга опционду аткаруунун баасын (B37-пунктта сыпатталган факторлорду эсепке алуу менен бааланган); жана
- (e) ижара мөөнөтү ижараны токтотууга опциондун ижарачы тарабынан аткарылышын чагылдырса, ижараны токтотууга айып акыларды төлөп берүүлөрдү.

Өндүрүүчүлөр же дилерлер болуп саналган ижарага берүүчүлөр

71. Ижара башталган күнгө карата өндүрүүчү же дилер болуп саналган ижарага берүүчү финансылык ижаранын ар бир келишими боюнча төмөнкүлөрдү таанууга милдеттүү:
- (a) базалык активдин адилет наркы же (ал азыраак болсо) рыноктук пайыздык ставканы колдонуу менен дисконттолгон, ижара берүүчүгө бериле турган ижара төлөмдөрүнүн келтирилген наркы болуп саналган түшкөн кирешени;
 - (b) *кепилдик берилбеген жоюу наркынын* келтирилген наркы алып салынган базалык активдин баштапкы наркына же баланстык наркына (эгерде ал айырмаланса) барабар сатуулардын баштапкы наркын; жана
 - (c) ФОЭС (IFRS) 15те колдонулган тикелей сатууларга карата саясатка ылайык сатуулардан түшкөн (түшкөн кирешенин жана сатуулардын баштапкы наркынын ортосундагы айырманы билдирген) пайданы же зыянды. ФОЭС (IFRS) 15те сыпатталгандай, базалык активдин ижарага берүүчү тарабынан өткөрүп берилишине карабастан, өндүрүүчү же дилер болуп саналган ижарага берүүчү ижара башталган күнгө карата финансылык ижара боюнча сатуулардан түшкөн пайданы же зыянды таанышы керек.
72. Өндүрүүчүлөр жана дилерлер көп учурда кардарларга активди сатып алуунун жана ижарага алуунун ортосунда тандоого укук беришет. Өндүрүүчү же дилер катары да иштеген ижарага берүүчү тарабынан активди финансылык ижарага берүүнүн колдонулчу дүң жана соода жеңилдиктерин эсепке алуу менен сатуунун демейки баалары боюнча базалык активди тикелей сатуудан түшкөн пайдага же зыянга эквиваленттүү пайданын же зыяндын пайда болушуна алып келет.
73. Өндүрүүчүлөр же дилерлер болуп саналган ижарага берүүчүлөр кээде кардарларды тартуу үчүн жасалма төмөндөтүлгөн пайыздык ставкаларды жарыялашат. Мындай ставканы колдонуу ижара башталган күнгө карата операциядан түшкөн жалпы кирешенин өтө чоң бөлүгүнүн таанылышына алып келет. Эгерде жасалма төмөндөтүлгөн пайыздык ставкалар жарыяланса, өндүрүүчүлөр же дилерлер болуп саналган ижарага берүүчүлөр сатуудан түшкөн пайданы рыноктук пайыздык ставканы колдонууда алына турган өлчөм менен чектеши керек.
74. Өндүрүүчү же дилер болуп саналган ижарага берүүчү ижара башталган күнгө карата финансылык ижара келишимин макулдашууга байланыштуу тартылган чыгымдарды чыгаша катары таанышы керек, анткени алар негизинен өндүрүүчү же

дилер тарабынан сатуудан пайда алууга таандык. Өндүрүүчү же дилер болуп саналган ижарага берүүчү тарткан, финансылык ижара келишимин макулдашууга жана түзүүгө кеткен тикелей чыгымдар баштапкы тикелей чыгымдардын аныктамасынан, мындан улам, ижарага таза инвестициянын курамынан чыгарылат.

Кийинки баалоо

75. **Ижарага берүүчү ижарачынын ижарага таза инвестициясы боюнча кирешелүүлүктүн өзгөрүлбөс мезгилдүү ченемин чагылдырган графиктин негизинде ижара мөөнөтүнүн ичинде финансылык кирешени таанышы керек.**
76. Ижарага берүүчү системалык жана рационалдык ыкманы колдонуп, финансылык кирешени ижаранын бардык мөөнөтүнө бөлүштүрүүгө умтулат. Ижарага берүүчү карыздын негизги суммасын да, *иштеп табылбаган финансылык кирешени* да азайтып, мезгил ичиндеги ижара төлөмдөрүн *ижарага дүң инвестициянын* азайтылышына алып барышы керек.
77. Ижарага берүүчү ФОЭС (IFRS) 9да каралган таанууну жана нарктын түшүшүнө карата талаптарды ижарага таза инвестицияга карата колдонушу керек. Ижарага берүүчү ижарага дүң инвестицияны эсептөөдө колдонулган кепилдик берилбеген жоюу наркынын эсептик баалоолорун дайыма текшерип турушу керек. Эсептелген кепилдик берилбеген жоюу наркынын азайышында ижарага берүүчү кирешени ижаранын мөөнөтүнө бөлүштүрүү схемасын кайталап карап чыгып, буга чейин чегерилген суммалардын азайышын токтоосуз таанышы керек.
78. *"Сатууга арналган жүгүртүүдөн тышкаркы активдер жана токтотулган ишмердүүлүк"* ФОЭС (IFRS) 5ке ылайык финансылык ижаранын предмети болуп саналган активди сатууга арналган катары классификациялаган (же аны сатууга арналган катары классификацияланган чыгып жаткан топко киргизген) ижарага берүүчү белгиленген стандартка ылайык мындай активди эсепке алууда чагылдырышы керек.

Ижара келишимин модификациялоо

79. Ижарага берүүчү төмөнкүдөй эки шарт сакталган учурда, финансылык ижара келишиминин модификациялоосун ижаранын өзүнчө келишими катары эсепке алышы керек:
- (a) модификациялоо бир же бир нече базалык активдер менен пайдалануу укугуна кошуунун эсебинен ижара келишимин колдонуу чөйрөсүн кеңейтет; жана
 - (b) ижара үчүн ордун толтуруу пайдалануу чөйрөсүн кеңейтүү үчүн бөлөк сатуунун баасына барабар суммага, ошондой эле бөлөк сатуунун мындай баасынын белгилүү келишимдин жагдайларын чагылдырган тийиштүү оңдоп-түзөөлөрүнө көбөйөт.
80. Өзүнчө ижара келишими катары эсепке алынбаган финансылык ижара келишими модификацияланган учурда, ижарага берүүчү модификациялоону төмөнкүдөй эсепке алышы керек:
- (a) эгерде ижара мамилелери башталган күнгө карата модификациялоо күчүнө киргенде ижара операциялык ижара катары классификацияланса, ижарага берүүчү төмөнкүлөрдү кылышы керек:

- (i) ижара келишиминин модификациялоосу күчүнө кирген күндөн тартып ижара келишиминин модификациялоосун жаңы ижара келишими катары эсепке алышы; жана
- (ii) ижара келишиминин модификациялоосу күчүнө кирген күнүнүн алдында базалык активдин баланстык наркын ижарага таза инвестициянын суммасында баалашы.

(b) болбосо, ижарага берүүчү ФОЭС (IFRS) 9дун талаптарын колдонууга тийиш.

Операциялык ижара

Таануу жана баалоо

81. **Ижарага берүүчү операциялык ижара боюнча ижара төлөмдөрүн линиялык метод менен же башка системалуу метод менен алынган киреше катары таанышы керек. Ижарага берүүчү башка системалуу методду, ошондой метод базалык активди колдонуудан түшкөн пайдаларды азайтуу графигинин кыйла адекваттуу чагылдырышын камсыз кылса, колдонушу керек.**
82. Ижарага берүүчү, амортизацияга кеткен чыгымдарды кошуп, ижарадан киреше алганда тартылган чыгымдарды чыгаша катары таанышы керек.
83. Ижарага берүүчү операциялык ижара келишимин макулдашууда тартылган баштапкы тикелей чыгымдарды базалык активдин баланстык наркына кошушу керек жана мындай тикелей чыгымдарды ижарадан түшкөн кирешеге карата колдонулган принциптерди колдонуу менен ижара мөөнөтүнүн ичинде чыгаша катары таанышы керек.
84. Операциялык ижаранын предмети болуп саналган амортизацияланып жаткан базалык активдерге карата колдонулган амортизация боюнча эсеп саясаты ушул сыяктуу активдерге карата ижарага берүүчү тарабынан кабыл алынган амортизациялоонун демейки саясатына ылайык келиши керек. Ижарага берүүчү амортизациялоонун суммасын ФОЭС (IAS) 16га жана ФОЭС (IAS) 38ге ылайык эсептеши керек.
85. Ижарага берүүчү ижаранын предмети болуп саналган базалык активдин наркынын түшүүсүн аныктоо, жана нарктын түшүшүнөн келип чыккан зыянды эсепке алуу үчүн ФОЭС (IAS) 36ны колдонушу керек.
86. Өндүрүүчү же дилер болуп саналган ижарага берүүчү операциялык ижара келишимин түзүүдө сатуудан түшкөн пайданы тааныбайт, анткени операциялык ижара сатуунун эквиваленти болуп саналбайт.

Ижара келишимин модификациялоо

87. Ижарага берүүчү жаңы ижара келишими үчүн ижара төлөмдөрүнүн бөлүгү катары баштапкы ижарага байланыштуу кандай болбосун алдын ала жүзөгө ашырылган же чегерилген ижара төлөмдөрүн кошуп, операциялык ижара келишиминин модификациялоосун модификациялоо күчүнө кирген күндөн тартып жаңы ижара келишими катары классификациялашы керек.

Маалымат берүү

88. Ижарага берүүчү ошондой базалык активдердин мүнөзүнө ылайык операциялык ижаранын предмети болуп саналган базалык активдерди өзүнүн финансылык абал жөнүндө отчетунда бериши керек.

Маалыматты ачып көрсөтүү

89. Маалыматты ачып көрсөтүүнүн максаты болуп финансылык абал жөнүндө отчетто, пайда же зыян жөнүндө отчетто жана акча каражаттарынын кыймылы жөнүндө отчетто берилген маалымат менен бирге финансылык отчеттуулуктун пайдалануучуларына ижара келишимдеринин ижарага берүүчүнүн финансылык абалына, финансылык натыйжаларына жана акча каражаттарынын агымдарына таасир этүүсүн баалоо үчүн негиз берген маалыматты ижарага берүүчүлөр тарабынан эскертүүлөрдө ачып көрсөтүү саналат. 90-97-пункттарда ушул максатка жетүү үчүн талаптар белгиленген.
90. Ижарага берүүчү отчеттук мезгил үчүн төмөнкүдөй суммаларды ачып көрсөтүшү керек:
- (a) финансылык ижара үчүн:
 - (i) сатуудан түшкөн пайданы же зыянды;
 - (ii) ижарага таза инвестиция боюнча финансылык кирешени; жана
 - (iii) ижарага таза инвестицияны баалоого киргизилбеген өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүнө таандык кирешени;
 - (b) операциялык ижара үчүн – индекске же ставкага байланыштуу болбогон өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүнө таандык киреше жөнүндө маалыматты өзүнчө ачып, ижарадан түшкөн кирешени.
91. Ижарага берүүчү 90-пунктта белгиленген маалыматты, башка формат кыйла алгылыктуу болуп саналган учурлардан тышкары, таблица формасында ачып көрсөтүшү керек.
92. Ижарага берүүчү өзүнүн ижара ишмердүүлүгү жөнүндө, 89-пункттагы маалыматты ачып көрсөтүүнүн максатына жетүү үчүн зарыл болгон кошумча сапаттык жана сандык маалыматты ачып көрсөтүшү керек. Мындай кошумча маалымат башкалардын арасында, финансылык отчеттуулуктун пайдалануучуларына төмөнкүлөрдү баалоого жардам берген маалыматты камтышы мүмкүн:
- (a) ижара берүүчүнүн ижаралык ишмердүүлүгүнүн мүнөзүн; жана
 - (b) ижарага берүүчү ал базалык активдерде сактаган укуктарга байланыштуу тобокелдикти кантип башкарат. Тактап айтканда, ижарага берүүчү ал базалык активдеринде сактаган укуктар үчүн тобокелдиктерди башкаруу боюнча өзүнүн стратегиясы жөнүндө маалыматты ачып көрсөтүшү керек, ижарага берүүчү мындай тобокелдиктерди кандай болбосун каражаттардын жардамы менен төмөндөткөн каражаттар да кирет. Мындай каражаттар, мисалы, кайра артка сатып алуу жөнүндө макулдашууларды, жоюу наркынын кепилдиктерин же белгиленген лимиттерден тышкары колдонуу үчүн өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүн камтышы мүмкүн.

Финансылык ижара

93. Ижарага берүүчү финансылык ижарага берилген таза инвестициянын баланстык наркынын олуттуу өзгөртүүлөрүн түшүндүргөн сапаттык жана сандык маалыматты бериши керек.
94. Ижарага берүүчү, жок дегенде, ар бир биринчи беш жыл үчүн ар жылдык негизде алууга дисконттолбогон ижара төлөмдөрүн жана калган жылдар үчүн жалпы суммаларды чагылдырып, төлөө мөөнөттөрүндөгү ижара төлөмдөрү боюнча

дебитордук карызды талдоо жөнүндө маалыматты ачып көрсөтүшү керек. Ижарага берүүчү дисконттолбогон ижара төлөмдөрүн ижарага таза инвестиция менен салыштырып текшерүүнү жүзөгө ашырышы керек. Салыштырып текшерүүдө ижара төлөмдөрү боюнча дебитордук карызга таандык иштеп табылбаган финансылык киреше жана дисконттолгон кепилдик берилбеген жоюу наркы белгилениши керек.

Операциялык ижара

95. Операциялык ижаранын предмети болуп саналган негизги каражаттардын объекттеринин учурунда ижарага берүүчү ФОЭС (IAS) 16дагы маалыматты ачып көрсөтүүгө карата талаптарды колдонушу керек. ФОЭС (IAS) 16дагы маалыматты ачып көрсөтүү талаптарын колдонуп, ижарага берүүчү негизги каражаттардын ар бир түрүн операциялык ижаранын предмети болуп саналган активдерге жана операциялык ижаранын предмети болуп саналбаган активдерге бөлүшү керек. Тиешелүү түрдө, ФОЭС (IAS) 16га ылайык ижарага берүүчү операциялык ижаранын предмети болуп саналган активдер үчүн (базалык активдин түрүнө ылайык) маалыматты менчикте турган, ижарага берүүчү тарабынан кармалып турган жана колдонулуп жаткан активдерден өзүнчө бөлүп, ачып көрсөтүшү керек.
96. Ижарага берүүчү ФОЭС (IAS) 36дагы, ФОЭС (IAS) 38деги, ФОЭС (IAS) 40тагы жана ФОЭС (IAS) 41деги маалыматты ачып көрсөтүүгө карата талаптарды операциялык ижаранын предмети болуп саналган активдер үчүн колдонушу керек.
97. Ижарага берүүчү, жок дегенде, ар бир биринчи беш жыл үчүн ар жылдык негизде алууга дисконттолбогон ижара төлөмдөрүн чагылдырып, төлөө мөөнөттөрү боюнча ижара төлөмдөрүн талдоо жөнүндө маалыматты ачып көрсөтүшү керек.

Кайра артка ижаралоо менен сатуу операциялары

98. Эгерде ишкана (сатуучу-ижарачы) активди башка ишканага (сатып алуучу - ижарага берүүчүгө) өткөрүп берип, ошол активди сатуучу ижарачы катары кайра сатып алуучу - ижарага берүүчүдөн ижарага алса, сатуучу - ижарачы да, сатып алуучу - ижарага берүүчү да 99-103-пункттарды колдонуу менен өткөрүп берүү жөнүндө келишимди жана ижараны эсепке алышы керек.

Активди өткөрүп берүү сатуу болуп саналгандыгын баалоо

99. Ишкана активди ошол активди сатуу катары өткөрүп берүү зарылчылыгын аныктоодо, аткарууга карата милдетин аткаруу учурун аныктоо үчүн ФОЭС (IFRS) 15тин талаптарын колдонушу керек.

Активди өткөрүп берүү сатуу болуп саналат

100. Эгерде активди сатуу катары эсепке алуу үчүн сатуучу ижарачы тарабынан активдин өткөрүп берилиши ФОЭС (IFRS) 15тин талаптарын канааттандырса:
- (a) сатуучу - ижарачы кайра артка ижаралоо менен шартталган пайдалануу укугу формасындагы активди сатуучу - ижарачы тарабынан сакталган пайдалануу укугуна байланыштуу активдин буга чейинки баланстык наркынын бөлүгү катары баалоого тийиш. Буга ылайык, сатуучу - ижарачы сатып алуучу - ижарага берүүчүгө өткөрүлүп берилген пайданын же зыяндын суммасын гана таанышы керек;
 - (b) сатып алуучу-ижарага берүүчү активди сатып алууну тийиштүү стандарттарды колдонуу менен, ал эми ижараны ушул стандартта ижарага

берүүчү тарабынан эсепке алууга карата талаптарды колдонуу менен эсепке алууга тийиш.

101. Эгерде активди сатуу үчүн ордун толтуруунун адилет наркы активдин адилет наркына барабар эмес болсо, же ижара үчүн төлөмдөр рыноктук ставкалар боюнча жүзөгө ашырылбай жатса, ишкана сатуудан түшүүлөрдү адилет нарк боюнча баалоо үчүн төмөнкүдөй оңдоп-түзөөлөрдү аткарышы керек:
- (a) рыноктук деңгээлге салыштырмалуу толук алынбай калган суммалар ижара төлөмдөрүнүн алдын ала төлөмдөрү катары эсепке алынышы керек; жана
 - (b) рыноктук деңгээлден ашык алынган суммалар сатып алуучу-ижарага берүүчү тарабынан сатуучу-ижарачыга берилген кошумча каржылоо катары эсепке алынышы керек.
102. Ишкана 101-пунктка ылайык зарыл кандай болбосун потенциалдуу оңдоп-түзөөнү төмөнкүдөй суммалардын ичинен эң эле жеңил аныкталгандын негизинде баалашы керек:
- (a) сатуу үчүн ордун толтуруунун адилет наркынын жана активдин адилет наркынын ортосундагы айырма; жана
 - (b) келишимде каралган ижара боюнча төлөмдөрдүн келтирилген наркынын жана рыноктук ставкалар боюнча ижарага төлөмдөрдүн келтирилген наркынын ортосундагы айырма.

Активди өткөрүп берүү сатуу болуп саналбайт

103. Эгерде активди сатуу катары эсепке алуу үчүн сатуучу-ижарачы тарабынан активди өткөрүп берүү ФОЭС (IFRS) 15тин талаптарын канааттандырбаса:
- (a) сатуучу-ижарачы өткөрүп берилген активди таануусун улантышы керек жана өткөрүп берүүдөн түшүүлөрдүн өлчөмүндөгү финансылык милдеттенмени таанышы керек. Ал финансылык милдеттенмени ФОЭС (IFRS) 9ду колдонуу менен таанышы керек.
 - (b) сатып алуучу-ижарага берүүчү өткөрүлүп берилген активди тааныбашы керек жана өткөрүп берүүдөн түшүүлөрдүн өлчөмүндөгү финансылык активди таанышы керек. Ал финансылык активди ФОЭС (IFRS) 9ду колдонуу менен эсепке алышы керек.

А тиркемеси

Терминдердин аныктамасы

Бул тиркеме ушул стандарттын ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

ижара башталган күн	Ижарага берүүчү базалык активди ижарачы тарабынан колдонууга жеткиликтүү кылган күн.
экономикалык пайдалануу мөөнөтү	Же болбосо активдин бир же бир нече пайдалануучулар тарабынан экономикалык пайдалануусу мүмкүн деп божомолдонгон мезгил аралыгы, же болбосо бир же бир нече пайдалануучулар тарабынан активден алынуу божомолдонуп жаткан продукциянын бирдиктеринин же ошол сыяктуу бирдиктердин саны.
келишимди модификациялоо күчүнө кирген күн	Эки тарап тең ижара келишимин модификациялоого макул болгон күн.
адилет нарк	Ижарага берүүчүдө эсепке алынууга тийиштүү ушул стандарттын талаптарын колдонуу максатында – жакшы маалыматтанган жана операцияларды жүргүзүүгө ниеттенген тараптардын ортосунда активге алмашууга, милдеттенмени төлөөгө мүмкүн болгон сумма.
финансылык ижара	Базалык активдин менчиктик укугуна байланыштуу негизинен бардык тобокелдиктерди жана пайдаларды өткөрүп берүү жүзөгө ашырылган ижара.
бекитилген төлөмдөр	Өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүнөн тышкары, ижара мөөнөтүнүн ичинде базалык активди пайдалануу укугу үчүн ижарачы тарабынан ижарага берүүчүнүн пайдасына жүзөгө ашырылган төлөмдөр.
ижарага дүң инвестиция	Төмөнкүлөрдүн суммасы: (a) Финансылык ижара келишими боюнча ижарага берүүчү алууга тийиш ижара төлөмдөрүнүн; жана (b) ижарага берүүчүгө тийиштүү кепилдик берилбеген жоюу наркынын.
ижара мамилелери башталган күн	Ижара келишимин түзүү күнүнүн жана ижаранын негизги шарттарына карата тараптар өзүнө милдеттенмелерди алган күндүн эң эртеси.
баштапкы чыгымдар тикелей	Өндүрүүчүлөр же дилерлер болуп саналган ижарага берүүчүлөр тарабынан тартылган, финансылык ижарага байланыштуу чыгымдардан тышкары, ижара келишими түзүлбөсө тартылбай турган, ижара келишимин түзүү менен шартталган кошумча чыгымдар.
ижара келишимине камтылган пайыздык ставка	Пайыздык ставка, аны колдонууда (a) ижара төлөмдөрүнүн жана (b) кепилдик берилбеген жоюу наркынын келтирилген наркы (i) базалык активдин адилет наркынын жана (ii) ижарага берүүчүнүн бардык баштапкы тикелей чыгымдарынын суммасына барабар

болгон жагдайга алып келет.

ижара	Келишим же келишимдин бир бөлүгү, ага ылайык белгилүү мезгил аралыгында активди (базалык актив) пайдалануу укугу ордун толтурууга алмашуу иретинде өткөрүп берилет.
ижара боюнча жеңилдиктер	Ижарага байланыштуу, ижарага берүүчү тарабынан ижарачынын пайдасына жүзөгө ашырылган төлөмдөр, же болбосо ижарага берүүчү ижарачынын чыгымдарынын ордун толтурушу.
ижара келишимин модификациялоо	Ижаранын баштапкы шарттарында каралбаган, ижара келишиминин колдонуу чөйрөсүн өзгөртүү же ижаранын ордун толтуруу (мисалы, бир же бир нече базалык активдерди пайдалануу укугун кошуу же токтотуу, же келишимде каралган ижара мөөнөтүн узартуу же кыскартуу).
ижара төлөмдөрү	<p>Ижара мөөнөтүнүн ичинде базалык активди пайдалануу укугуна байланыштуу ижарачы тарабынан ижарага берүүчүнүн пайдасына жүзөгө ашырылган төлөмдөр, алар өзүнө төмөнкүлөрдү камтыйт:</p> <ul style="list-style-type: none"> (a) Ижара боюнча кандай болбосун жеңилдиктер алып салынган бекитилген төлөмдөрдү (анын ичинде иш жүзүндө бекитилген төлөмдөрдү); (b) индекске же ставкага байланыштуу болгон өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүн; (c) ижарачы ошол опционду аткарат деген жетиштүү ишенич бар болгондо, сатып алууга опционду аткаруунун баасын; жана (d) эгерде ижаранын мөөнөтү ижарачы тарабынан ижараны токтотууга опциондун потенциалдуу аткарылышын чагылдырса, ижараны токтотуу үчүн айып акылардын төлөнүп берилишин. <p>Ижарачынын учурунда ижара төлөмдөрү ижарачы тарабынан жоюу наркынын кепилдиктери боюнча төлөнөөрү күтүлгөн суммаларды да камтыйт. Ижарачы ижара болуп саналбаган компоненттерди ижара компоненти менен бириктирүүнү жана аларды бир компонент катары эсепке алууну чечкен учурлардан тышкары, ижара төлөмдөрү ижара болуп саналбаган келишимдин компоненттерине таандык төлөмдөрдү камтыбайт.</p> <p>Ижарага берүүчүнүн учурунда ижара төлөмдөрү ошондой эле ижарага берүүчү, ижарага берүүчү менен байланыштуу тарап, же ижарага берүүчү менен байланыштуу эмес, кепилдик боюнча милдеттенмелерди финансылык жактан аткара ала турган жак тарабынан ижарачыга берилген жоюу наркынын кепилдиктерин камтыйт. Ижара төлөмдөрү ижара болуп саналбаган келишимдин компоненттерине таандык төлөмдөрдү камтыбайт.</p>
ижара мөөнөтү	Мөөнөтүнөн мурда токтотулууга жатпаган мезгил, анын ичинде ижарачы базалык активдерди төмөнкүлөр менен бирге пайдаланууга укуктуу:

	(a) ижарачы ошол опционду аткарат деген жетиштүү ишенич бар болсо, ижараны узартууга опцион күчүндө болгон мезгилдер; жана
	(b) ижарачы ошол опционду аткарбайт деген жетиштүү ишенич бар болсо, ижараны токтотууга опцион күчүндө болгон мезгилдер.
ижарачы	Белгилүү мезгилдин ичинде базалык активди, ордун толтурууга алмашып, пайдалануу укугун алган ишкана.
ижарачы тарабынан кошумча зайым каражаттарын тартуунун ставкасы	Ижарачы окшош экономикалык шарттарда пайдалануу укугу формасындагы активдин наркына окшош нарк менен активди алуу үчүн зарыл болгон зайым каражаттарын ошондой эле мөөнөттө жана ошондой эле камсыздоо менен тарта ала турган пайыздык ставка.
ижарага берүүчү	Белгилүү мезгилдин ичинде базалык активди, ордун толтурууга алмашып, пайдалануу укугун берген ишкана.
ижарага таза инвестиция	Ижара келишиминде камтылган пайыздык ставканы колдонуу менен дисконттолгон ижарага дүң инвестиция.
операциялык ижара	Анын алкагында базалык активдин менчиктик укугуна байланыштуу дээрлик бардык тобокелдиктерди жана пайдаларды өткөрүп берүү жүзөгө ашырылбаган ижара.
милдеттүү эмес ижара төлөмдөрү	Ижараны узартууга же токтотууга опцион күчүндө болгон жана ижара мөөнөтүнө киргизилбеген мезгилдердин ичинде базалык активди пайдалануу укугу үчүн ижарачы тарабынан ижарага берүүчүнүн пайдасына жүргүзүлүшү керек болгон төлөмдөр.
пайдалануу мөөнөтү	Анын ичинде актив сатып алуучу менен келишимди аткаруу үчүн пайдаланылган жалпы убакыт аралыгы (катары менен кетпеген мезгилдерди кошуп).
жоюу наркынын кепилдиги	Ижарага берүүчү менен байланыштуу эмес тарап менен ижарага берүүчүгө берилген ижаранын аягында базалык активдин наркы (же наркынын бир бөлүгү) белгиленген суммадан кем болбойт деген кепилдик.
пайдалануу укугу формасындагы актив	Ижара мөөнөтүнүн ичинде ижарачынын базалык активди пайдалануу укугун билдирген актив.
кыска мөөнөттүү ижара	Ижара башталган күнгө карата каралган ижара мөөнөтү 12ден ашык эмес айды түзгөн ижара келишими. Сатып алууга опционду камтыган ижара келишими кыска мөөнөттүү ижара болуп саналбайт.
жармакташ ижара	Анын алкагында базалык актив ижарага берүүчү («ортодогу ижарага берүүчү») тарабынан үчүнчү жакка берилген операция, мында башкы ижарага берүүчүнүн жана ижарачынын ортосундагы ижара келишими (“ижаранын башкы келишими”) күчүндө калат.
Базалык актив	Ижарага берүүчү тарабынан ижарачыга пайдалануу укугу берилген, ижаранын объекти болуп саналган актив.

иштеп табылбаган финансылык киреше	Төмөнкүлөрдүн: (a) ижарага дүң инвестициянын; жана (b) ижарага таза инвестициянын ортосундагы айырма.
кепилдик берилбеген жоюу наркы	Ишке ашырылышы ижарага берүүчү тарабынан кепилденбеген же ижарага берүүчү менен байланыштуу жак тарабынан гана кепилденген базалык активдин жоюу наркынын бир бөлүгү.
өзгөрүлмө ижара төлөмдөрү	Убакыттын өтүшүнөн тышкары, ижара башталган күндөн кийин пайда болгон фактылардын жана жагдайлардын өзгөрүшүнөн улам өзгөрүп туруучу ижара мөөнөтүнүн ичинде базалык активди пайдалануу укугу үчүн ижарачы тарабынан ижарага берүүчүнүн пайдасына жүргүзүлгөн төлөмдөрдүн бир бөлүгү.

Башка стандарттарда аныкталган жана ушул стандартта ошол эле мааниде колдонулган терминдер

келишим	Юридикалык жактан корголгон укуктарды жана милдеттенмелерди түзгөн эки же бир нече тараптардын ортосундагы макулдашуу.
пайдалуу кызмат мөөнөтү	Анын ичинде ишкана колдонууга актив жеткиликтүү болгон убакыт мезгили; же ишкана активди колдонуудан алууну күтүп жаткан продукциянын бирдиктеринин же ошого окшош бирдиктердин саны.

В тиркемеси

Пайдалануу боюнча колдонмо

Бул тиркеме ушул стандарттын ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Тиркеме 1-103-пункттардын колдонулушун сыпаттайт жана өзүнүн күчү боюнча ушул стандарттын башка бөлүктөрү менен теңдеи.

Келишимдердин портфелине карата колдонуу

- В1.** Ушул стандартта өзүнчө ижара келишимин эсепке алуунун тартиби сыпатталган. Бирок иш жүзүндөгү жөнөкөйлөштүрүү катары, эгерде ишкана ушул стандартты портфелге карата колдонуунун финансылык отчеттуулукка таасир этүүсү ушул стандартты ушул портфелдин алкагында өзүнчө ижара келишимдерине карата таасир этүүсүнөн олуттуу айырмаланбайт деп негиздүү эсептесе, ишкана ушул стандартты мүнөздөмөлөрү окшош ижара келишимдеринин портфелине карата колдонсо болот. Келишимдердин портфелин эсепке алуу учурунда, ишкана портфелдин өлчөмүн жана курамын чагылдырган баалоолорду жана божомолдорду колдонушу керек.

Келишимдерди бириктирүү

- В2.** Ушул стандартты колдонууда ишкана бир мезгилде же бир контрагент менен (же контрагенттин байланыштуу тараптары менен) дээрлик бир мезгилде түзүлгөн эки же андан көп келишимдерди бириктириши керек, жана төмөнкүдөй бир же бир нече критерийлер сакталган учурда, ушундай келишимдерди бир келишимдей эсепке алышы керек:
- (a) келишимдер, эгерде келишимдер бирге каралбаса, түшүнүлбөй кала турган бир коммерциялык максаттагы пакет катары макулдашылган;
 - (b) бир келишим боюнча төлөнүүгө жаткан ордун толтуруунун суммасы башка келишимдин баасына же аткарылышына байланыштуу болот; же болбосо
 - (c) келишимдер боюнча өткөрүлүп берилчү базалык активдерди пайдалануу укуктары (же ар бир келишим боюнча өткөрүлүп берилчү айрым базалык активдерди пайдалануу укуктары) В32-пунктта сыпатталгандай ижаранын бир компонентин билдирет.

Таануудан бошотуу: базалык активдин наркы төмөн болгон ижара (5-8-пункттар)

- В3.** В7-пунктта белгиленген учурдан тышкары, ушул стандарт ижарачыга базалык активдин наркы төмөн болгон ижараны эсепке алуу үчүн 6-пунктту колдонууга уруксат берет. Ижарачы активдин наркынын негизинде базалык активдин наркын, активди ижарага берүү учурунда анын жылына карабастан, ал жаңы болгондой, баалашы керек.
- В4.** Активдин төмөн наркы жөнүндө тыянак абсолюттук негизде кылынат. Наркы төмөн активдердин ижарасы, бул ижара ижарачы үчүн олуттуу болооруна карабастан, 6-пункттагы эсепке алуу тартибин канааттандырат. Ижарачынын өлчөмү, мүнөзү же жагдайлары баалоого таасир этпейт. Буга ылайык, белгилүү базалык активдин төмөн наркы тууралуу ижарачылардын тыянактары бирдей болушу күтүлүүдө.
- В5.** Төмөнкүдөй учурлар болсо, базалык активдин наркы төмөн болушу мүмкүн:

- (a) ижарачы базалык активди же өзүнчө, же ижарачынын эркин жеткиликтүүлүгү болгон башка ресурстар менен бирге пайдалануудан пайда алышы мүмкүн; жана
- (b) базалык актив башка активдерден катуу көз карандылыкта же алар менен өз ара тыгыз байланышта турбайт.

- V6. Актив жаңы болгондо, адатынча, анын наркы төмөн болбойт, эгерде активдин мүнөзү ушундай болсо, базалык активдин ижарасы наркы төмөн активдин ижарасы катары классификациялоо критерийлерин канааттандырбайт. Мисалы, автомобилдердин ижарасы наркы төмөн активдердин ижарасы катары классификациялоо критерийлерин канааттандырбайт, себеби жаңы автомобилдин, адатта, наркы төмөн болбойт.
- V7. Эгерде ижарачы активди жармакташ ижарага берип жатса, же күтүлгөндөй, активди жармакташ ижарага берсе, башкы ижара келишими наркы төмөн активдин ижарасы катары классификациялоонун критерийлерин канааттандырбайт.
- V8. Наркы төмөн базалык активдердин мисалдары катары планшеттер жана персоналдык компьютерлер, офистик эмеректин өтө чоң эмес буюмдары жана телефондор болушу мүмкүн.

Ижаранын аныктамасы (9-11-пункттар)

- V9. *Пайдалануу мөөнөтүнүн* ичинде келишим идентификацияланган активди пайдаланууну контролдоо укугун өткөрүп бергендигин аныктоо үчүн (B13-B20-пункттарды караңыз), ишкана кардарда төмөнкүдөй эки мүнөздөмөнүн бар болушун талдап чыгышы керек:
- (a) идентификацияланган активди пайдалануудан түшкөн дээрлик бардык экономикалык пайдаларды алуу укугу (B21-B23-пункттарына ылайык); жана
 - (b) идентификацияланган активди пайдалануу ыкмасын аныктоо укугу (B24-B30-пункттарына ылайык).
- V10. Эгерде кардардын идентификацияланган активди контролдоо укугу келишимдин мөөнөтүнүн ичинде гана бар болсо, келишим ижараны мөөнөттүн мындай бөлүгүнүн ичинде гана билдирет.
- V11. Товарларды же кызмат көрсөтүүлөрүн алууга келишим *"Биргелешкен ишкердик"* ФОЭС (IFRS) 11деги аныктамага ылайык биргелешкен ишкердиктин объекти же болбосо биргелешкен ишкердиктин атынан түзүлүшү мүмкүн. Мындай учурда биргелешкен ишкердиктин объекти келишим боюнча кардар болуп саналат. Буга ылайык, ишкана келишимде ижаранын бар болушун баалап жатып, биргелешкен ишкердиктин объектинде пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде идентификацияланган активди пайдаланууну контролдоо укугу бар болгондугун баалашы керек.
- V12. Ишкана ижаранын ар бир потенциалдуу өзүнчө компоненти үчүн келишиминде ижаранын бар болушун баалашы керек. Ижаранын өзүнчө компоненттери боюнча көрсөтмөлөр камтылган B32-пунктту караңыз.

Идентификацияланган актив

- V13. Адатта, актив келишимде түздөн-түз көрсөтмө болгондуктан, идентификацияланат. Бирок актив кардар тарабынан пайдаланууга жеткиликтүү болгон учурга карата кыйыр далилдин негизинде идентификацияланашы мүмкүн.

Алмаштырууга олуттуу укуктар

- V14. Актив түздөн-түз белгиленген болсо да, жабдуучуда пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде активди алмаштырууга олуттуу укугу болсо, кардарда идентификацияланган активди пайдаланууга укугу жок болот. Жабдуучунун активди алмаштырууга укугу төмөнкүдөй эки шарт сакталганда гана олуттуу болуп саналат:
- (a) жабдуучунун пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде альтернативдик активдерди алмаштырууга иш жүзүндөгү мүмкүнчүлүгү бар (мисалы, кардар активдин жабдуучу тарабынан алмаштырылышына тоскоолдук кыла албайт, ал эми жабдуучунун альтернативдик активдерге эркин жеткиликтүүлүгү бар, же болбосо алар алгылыктуу мезгилдин ичинде жабдуучу тарабынан берилип турулушу мүмкүн); жана
 - (b) жабдуучу өзүнүн активди алмаштырууга укугун ишке ашыруудан экономикалык пайда алат (б.а. активдин алмаштырылышына байланыштуу экономикалык пайдалар активдин алмаштырылышына байланыштуу чыгымдардан ашаары күтүлүүдө).
- V15. Эгерде жабдуучунун активди алмаштырууга карата укугу же милдети белгилүү күнгө карата же болбосо андан кийин же белгилүү окуя болгондо же андан кийин гана бар болсо, жабдуучунун алмаштырууга укугу олуттуу болуп саналбайт, анткени жабдуучунун пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде альтернативдик активдерди алмаштырууга иш жүзүндөгү мүмкүнчүлүгү жок болот.
- V16. Ишкана тарабынан жүзөгө ашырылган жабдуучунун алмаштырууга укугунун олуттуулугун талдоо келишим түзүлгөн учурдагы фактыларга жана жагдайларга негизделет жана келишим түзүлгөн учурга карата болуу ыктымалдуулугу жогору болуп саналбаган келечектеги окуяларды жокко чыгарышы керек. Келишим түзүлгөн учурга карата болуу ыктымалдуулугу жогору болуп саналбаган, натыйжада талдоодон чыгарылууга тийиш болгон келечектеги окуялардын мисалдарына төмөнкүлөр кирет:
- (a) келечектеги кардардын активди пайдалануу үчүн рыноктуктан жогору ставка боюнча төлөөгө макулдугу;
 - (b) келишим түзүлгөн учурда кыйла өнүккөн болуп саналбаган жаңы технологияны киргизүү;
 - (c) кардар тарабынан активди пайдалануу ыкмасынын же активдин натыйжаларынын жана пайдалануу ыкмаларынын же келишим түзүлгөн учурда ыктымалдуу болуп саналган натыйжалардын ортосундагы олуттуу айырма;
 - (d) пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде активдин рыноктук баасынын жана келишим түзүлгөн учурда ыктымалдуу болуп саналган рыноктук баанын ортосундагы олуттуу айырма.
- V17. Эгерде актив кардардын аймагында же дагы бир жерде жайгашкан болсо, алмаштырууга байланыштуу чыгымдар, адатта, актив жабдуучунун аймагында жайгашкан учурга караганда, жана, буга ылайык, активди алмаштырууга байланыштуу алар тарабынан пайдаларды алуу ыктымалдуулугу да жогору болот.
- V18. Эгерде актив тийиштүү түрдө иштебесе же модернизациялоо учурунда, жабдуучунун активди алмаштырууга укугу же милдети кардарда идентификацияланган активди пайдалануу укугунун бар болушуна тоскоолдук кылбайт.

- B19. Эгерде кардар жабдуучуда алмаштырууга олуттуу укуктун бар болгондугун оңой аныктай албаса, кардар алмаштырууга укук олуттуу болуп саналбайт деп божомолдошу керек.

Активдердин бөлүктөрү

- B20. Активдин өндүрүүчү бөлүгү, эгерде ал, физикалык көз караш боюнча, айырмаланган болсо (мисалы, имараттын кабаты), идентификацияланган актив болуп саналат. Физикалык көз караш боюнча, айырмаланган болуп саналбаган активдин өндүрүүчү же башка бөлүгү (мисалы, булалуу-оптикалык кабелдин өндүрүүчү бөлүгү), эгерде ал активдин дээрлик кубаттуулугун билдирбесе жана натыйжада кардарга активди пайдалануудан бардык экономикалык пайдаларды алууга укук бербесе, идентификацияланган актив болуп саналбайт.

Пайдалануудан экономикалык пайдаларды алууга укук

- B21. Идентификацияланган активди пайдаланууну контролдоо үчүн кардардын пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде (мисалы, мындай мөөнөттүн ичинде активди өзгөчө пайдалангандыктан) активди пайдалануудан дээрлик бардык экономикалык пайдаларды алууга укугу болушу керек. Кардар активди пайдалануудан экономикалык пайдаларды түз же кыйыр түрдө ар кандай ыкмалар менен, мисалы, активди пайдаланып, активди кармап туруп же аны жармакташ ижарага берип, алышы мүмкүн. Активди пайдалануудан экономикалык пайдалар анын негизги продукциясын жана кошумча продукцияларды (ошол объекттерден алынган потенциалдык акча каражаттарынын агымдарын кошуп), ошондой эле коммерциялык операциянын натыйжасында үчүнчү жак тарабынан ишке ашырылышы мүмкүн болгон активди пайдалануудан башка экономикалык пайдаларды камтыйт.

- B22. Ишкана активди пайдалануудан дээрлик бардык пайдаларды алууга укуктуу баалап, кардардын активди пайдаланууга укугунун белгилүү көлөмүнүн алкагында активди пайдалануу менен шартталган экономикалык пайдаларды эсепке алышы керек (B30-пунктту караңыз). Мисалы:

- (a) эгерде пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде транспорттук каражаттын пайдаланылышы бир эле белгилүү аймак менен чектелсе, ишкана транспорттук каражатты башка жерде эмес, ушул гана аймакта пайдалануудан экономикалык пайдаларды эсепке алышы керек;
- (b) эгерде келишимде транспорттук каражат пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде белгилүү аралыкка жеткенге чейин гана пайдаланышы мүмкүн деп белгиленсе, ишкана транспорттук каражатты уруксат берилген аралыкка жеткенге чейин гана, бирок андан ашык эмес пайдалануудан экономикалык пайдаларды эсепке алышы керек.

- B23. Эгерде келишим кардардан активди пайдалануудан алынган акча каражаттарынын агымдарынын бөлүгүн ордун толтуруу катары берүүчүгө же башка жакка төлөп берүүнү талап кылса, ордун толтуруу катары төлөнүп берилген мындай акча каражаттарынын агымдары кардар активди пайдалануудан алган экономикалык пайдалардын бөлүгү катары эсептелиши керек. Мисалы, эгерде кардар соода аянттарын пайдалануунун натыйжасында сатуулардан пайызды мындай пайдалануу үчүн ордун толтуруу катары жабдуучуга төлөп бериши керек болсо, мындай талап соода аянттарын пайдалануудан дээрлик бардык экономикалык пайдаларды алууга укуктун кардарда бар болушуна тоскоолдук кылбайт. Бул мындай сатуулардын натыйжасында акча каражаттары кардар соода аянттарын

пайдалануудан алган экономикалык пайдалар болуп саналаары менен шартталган, кийин алардын бир бөлүгүн мындай аянттарды пайдалануу укугу үчүн ордун толтуруу катары жабдуучуга төлөп берет.

Пайдалануу ыкмасын аныктоо укугу

B24. Төмөнкүдөй шарттардын бири сакталганда гана, пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде идентификацияланган активди пайдалануу ыкмасын аныктоого кардардын укугу бар:

- (a) кардардын пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде (B25-B30-пункттарда сыпатталгандай) актив кантип жана кайсы максатта колдонуп жаткандыгын аныктоого укугу бар; же
- (b) актив кантип жана кайсы максатта колдонулуп жаткандыгы жөнүндө маанилүү чечимдер алдын ала аныкталган; жана
 - (i) кардардын пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде активди эксплуатациялоого (же башка адамдар тарабынан активди эксплуатациялоо ыкмасын өз каалоосу боюнча аныктоого) укугу бар; же болбосо
 - (ii) кардар пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде актив кантип жана кайсы максатта пайдалангандыгы алдын ала аныкталгандай кылып, активди (же активдин белгилүү аспекти) долбоорлогон.

Актив кантип жана кайсы максатта пайдаланылат

B25. Кардар, эгерде келишимде аныкталган өзүнүн пайдалануу укугунун алкагында пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде актив кантип жана кайсы максатта пайдаланышын өзгөртө алса, актив кантип жана кайсы максатта пайдалангандыгын аныктоого укуктуу. Мындай талдоону жүзөгө ашырып жатып, ишкана пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде актив кантип жана кайсы максатта пайдаланышын өзгөртүү үчүн эң эле маанилүү болуп саналган чечимдерди кабыл алуу укуктарын эсепке алат. Чечимдерди кабыл алуу укуктары алар пайдалануудан алына турган экономикалык пайдаларга таасир эткенде, маанилүү болуп саналат. Эң эле маанилүү болуп саналган чечимдерди кабыл алуу укуктары активдин мүнөзүнө жана келишимдин шарттарына жараша ар кандай келишимдер үчүн ар кандай болушу ыктымал.

B26. Актив кантип жана кайсы максатта пайдаланышын өзгөртүүгө укук каралган жагдайларга жараша чечимдерди кабыл алуу укуктарына, кардардын пайдаланууга укугунун белгиленген көлөмүнүн алкагында, төмөнкүлөр таандык:

- (a) актив тарабынан өндүрүлгөн продукциянын түрүн өзгөртүүгө укуктар (мисалы, жүк ташуучу контейнерди товарларды ташуу же сактоо үчүн пайдалануу чечими же болбосо соода аянттарында сатылган продукциянын ассортименти тууралуу чечим);
- (b) продукцияны өндүрүү учурун өзгөртүүгө укуктар (мисалы, станокту же күч орнотмосун пайдалануу учуру жөнүндө чечим);
- (c) продукцияны өндүрүүнүн ордун өзгөртүүгө укук (мисалы, жүк ташуучу автомобилдин же кеменин баруучу жери жөнүндө чечим же жабдууну пайдалануунун орду жөнүндө чечим); жана
- (d) продукцияны чыгаруу жана ошол продукциянын көлөмү жөнүндө (мисалы, күч орнотмосу менен электр энергиясын өндүрүү жөнүндө жана күч

орнотмосу менен өндүрүлгөн энергиянын көлөмү жөнүндө чечимди) чечимди өзгөртүүгө укуктар.

- B27. Актив кантип жана кайсы максатта пайдаланылышын өзгөртүүгө укуктар каралбаган чечимдерди кабыл алуу укуктардын мисалдарына активди эксплуатациялоо жана техникалык тейлөө менен чектелген укуктар таандык. Мындай укуктарга кардар же жабдуучу ээ болушу мүмкүн. Мындай укуктар, активди эксплуатациялоого же техникалык тейлөөгө укуктардай эле, көбүнчө активди пайдалануу үчүн маанилүү болгондугуна карабастан, алар актив кантип жана кайсы максаттарда пайдаланылышын аныктоого карата укуктар болуп саналбайт, жана көбүнчө актив кантип жана кайсы максаттарда пайдаланылышы тууралуу чечимдерге байланыштуу болот. Бирок, актив кантип жана кайсы максаттарда пайдаланылышы тууралуу маанилүү чечимдер алдын ала аныкталган болсо, активди эксплуатациялоого карата укуктар сатып алуучуга активди пайдалануу ыкмасын аныктоого укук бериши мүмкүн (B24(b)(i)-пунктун караңыз).

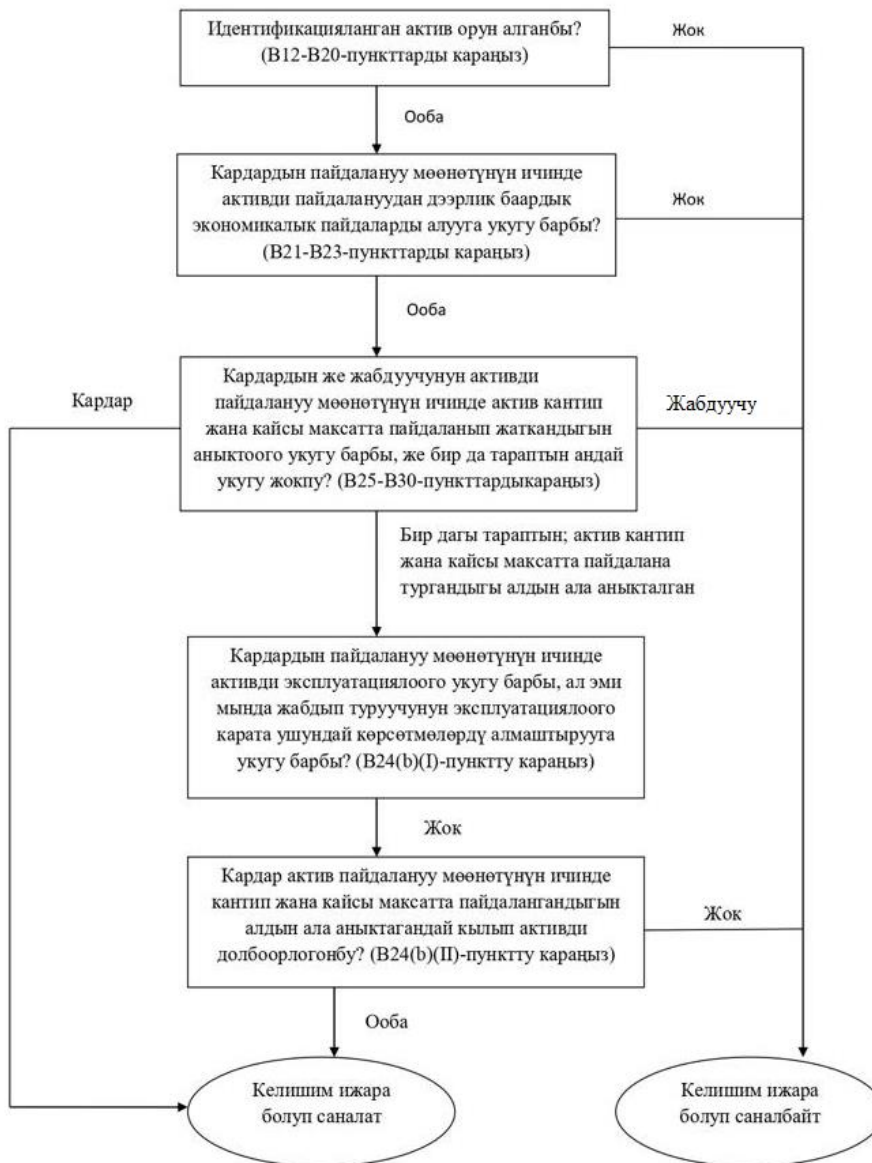
Пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде жана ага чейин кабыл алынуучу чечимдер

- B28. Актив кантип жана кайсы максаттарда пайдаланылышы тууралуу маанилүү чечимдер бир нече ыкмалар менен алдын ала аныкталышы мүмкүн. Мисалы, маанилүү чечимдер активдин түзүлүшү же келишимде каралган активди пайдаланууга карата чектөөлөр менен алдын ала аныкталышы мүмкүн.
- B29. Кардарда активди пайдалануу ыкмасын аныктоо укугунун бар болушун баалап жатып, ишкана, B24(b)(ii)-пунктунда сыпатталгандай, кардар активди (же активдин белгилүү аспектерин) долбоорлогон учурлардан тышкары, пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде активди пайдалануу ыкмасы тууралуу чечимдерди кабыл алуу укуктарын гана эсепке алышы керек. Буга ылайык, B24(b)(ii)-пунктунун шарттары сакталган учурлардан тышкары, ишкана пайдалануу мөөнөтүнө чейин алдын ала аныкталган чечимдерди эсепке албашы керек. Мисалы, кардар активди пайдалануудан болгон натыйжаны пайдалануу мөөнөтү башталганга чейин гана аныктоого укуктуу болсо, кардардын мындай активди пайдалануу ыкмасын аныктоого укугу жок болот. Келишимде пайдалануудан болгон натыйжаны пайдалануунун мөөнөтү башталганга чейин аныктоо мүмкүнчүлүгү жана активди пайдалануу боюнча башка чечимдерди кабыл алуу укуктарынын жок болгондугу кардарга кардар товарларды же кызмат көрсөтүүлөрүн сатып алган учурундагыдай эле, укуктарды берет.

Кызыкчылыктарды коргоо укуктары

- B30. Келишимде жабдуучунун ушул активге же башка активдерге байланыштуу укуктарын коргоого, анын персоналын коргоого же жабдуучу тарабынан мыйзамдардын же ченемдик укуктук актылардын сакталышын камсыз кылууга багытталган шарттар камтылышы мүмкүн. Төмөндө кызыкчылыктарды коргоо укуктарынын мисалдары келтирилген. Мисалы, (i) келишим активди пайдалануунун максималдуу көлөмүн белгилеши (ii) же кардар тарабынан активдин пайдаланылуу ордун же учурун чектеши, (iii) актив кантип колдонула тургандыгы тууралуу өзгөртүүлөр жөнүндө жабдуучуга кабарлап турууну кардардан талап кылышы мүмкүн. Адатта, кызыкчылыктарды коргоо укуктары кардардын пайдаланууга укуктарынын көлөмүн аныктайт, бирок өзүлөрү кардарда активди пайдалануу ыкмасын аныктоо укугунун бар болгондугуна тоскоолдук кылбайт.

В31. Төмөндө берилген схема келишим толугу менен же анын айрым компоненттери ижара келишими болуп саналаарын талдоодо ишканаларга керек болушу мүмкүн.

Келишимдин компоненттерин белгилөө (12-17-пункттар)

B32. Базалык активдин пайдалануу укугу төмөнкүдөй эки шарт сакталганда, ижаранын өзүнчө компоненти болуп саналат:

- (a) Ижарачы базалык активди же өзүнчө, же болбосо ижарачынын эркин жеткиликтүүлүгү болгон башка ресурстар менен бирге пайдалануудан пайда алышы мүмкүн. Эркин жеткиликтүүлүктө болгон ресурстар болуп (ижарага берүүчү же башка жабдуучулар тарабынан) өз-өзүнчө сатылган же ижарага берилген товарлар же кызмат көрсөтүүлөр, же болбосо (ижарага берүүчүдөн

же башка операциялардын же окуялардын натыйжасында) ижарачы алган ресурстар саналат; жана

- (b) келишимде базалык актив башка базалык активдерден өтө көз каранды эмес же алар менен өз ара тыгыз байланышта турбайт. Мисалы, ижарачы келишимде башка базалык активдерди пайдалануу укугуна олуттуу таасири жок базалык активди ижарага албоо чечимин кабыл алышы мүмкүн болгон факт базалык актив башка ушундай базалык активдерге өтө көз каранды эмес же алар менен өз ара тыгыз байланышта турбай тургандыгын билдириши мүмкүн.

В33. Келишим ижарачыга товарды же кызмат көрсөтүүсүн өткөрүп бербеген ишмердүүлүк жана чыгымдар үчүн ижарачы тарабынан төлөнүүгө жаткан сумманы камтышы мүмкүн. Мисалы, ижарага берүүчү ижарачыга товарды же кызмат көрсөтүүсүн өткөрүп бербеген, ал ижарага байланыштуу тарткан административдик функциялар же башка чыгымдары үчүн төлөмдү төлөнүүгө жаткан жалпы суммага кошушу мүмкүн. Мындай төлөнүүгө жаткан суммалар келишимдин өзүнчө компонентинин бар болушун шарттабайт, бирок келишимдин өзүнчө идентификацияланган компоненттерине таандык болгон жалпы ордун толтуруунун бир бөлүгү болуп саналат.

Ижара мөөнөтү (18-21-пункттар)

В34. Ижаранын мөөнөтүн баалап жана ижаранын мөөнөтүнөн мурда токтотулууга жатпаган мезгилинин узактыгын талдап жатып, ишкана келишимдин аныктамасын колдонушу жана келишим коргоо менен камсыз кылынган мезгилди аныкташы керек. Эгерде ижарачынын да, ижарага берүүчүнүн да анча-мынча айып акы төлөө менен экинчи тараптын уруксатысыз ижараны бузууга укугу бар болсо, мындан ары ижара коргоо менен камсыз кылынбайт.

В35. Эгерде ижараны токтотууга укук ижарачыда гана бар болсо, мындай укук ижарачыда бар болгон, ишкана ижара мөөнөтүн аныктаганда эсепке алынган ижараны токтотууга опцион болуп саналат. Эгерде ижараны токтотууга укук ижарага берүүчүдө гана бар болсо, мөөнөтүнөн мурда токтотулууга жатпаган ижара мезгили ижараны токтотууга опцион менен камтылган мезгилди камтыйт.

В36. Ижара мөөнөтү ижара башталган күнгө карата башталат жана ижарага берүүчү тарабынан ижарачыга берилген, ижара төлөмүсүз мезгилдерди камтыйт.

В37. Ижара башталган күнгө карата ишкана ижарачы ижараны узартууга же базалык активди сатып алууга опционду аткарат, же ижараны токтотууга опционду аткарбайт деген жетиштүү ишенич бар болгондугун талдайт. Ишкана, фактылардын жана жагдайлардын ижара башталган күндөн тартып опционду аткаруу күнүнө чейин кандай болбосун күтүлгөн өзгөртүүлөрүн кошуп, ижарачыда опционду аткаруу же аткарбоо үчүн экономикалык стимулдун бар болушун шарттаган бардык жөндүү фактыларды жана жагдайларды эсепке алат. Эсепке алуу зарыл болгон фактылардын мисалдары, башкалар менен катар өзүнө төмөнкүлөрдү камтыйт:

- (a) рыноктук ставкаларга салыштырмалуу кошумча мезгилдер үчүн келишимде каралган шарттарды:
 - (i) кандай болбосун кошумча мезгилде ижара үчүн төлөмдөрдүн суммалары;

- (ii) ижара үчүн өзгөрүлмө төлөмдөрдүн же башка шарттуу төлөмдөрдүн суммасы, мисалы, токтотуу үчүн айып акылар же жоюу наркынын кепилдиктери менен шартталган төлөмдөрдүн суммасы; жана
 - (iii) опциондун шарттары баштапкы кошумча мезгилдерден кийин аткарылышы мүмкүн (мисалы, узартуу мезгилинин аягында азыркы учурда рыноктук ставкалардан төмөн болгон ставка боюнча аткарылышы мүмкүн болгон сатып алууга опцион);
- (b) келишим колдонулган мөөнөттүн ичинде жүзөгө ашырылган (же, жүзөгө ашырылышы күтүлгөн), базалык активди ижарага алууну же сатып алууну узартууга же токтотууга опцион аткарылганда ижарага алуу үчүн олуттуу экономикалык пайда алып келиши күтүлгөн ижарага алынган мүлктүн кыйла өркүндөтүлүшүн;
- (c) ижараны токтотууга байланыштуу чыгымдарды, мисалы, базалык активди келишимде каралган абалга же келишимде каралган жерге кайтарып келүүгө байланыштуу чыгымдарды кошуп, сүйлөшүүлөр үчүн чыгымдарды, орун которуу үчүн чыгымдарды, ижарачынын муктаждыктары үчүн туура келген башка базалык активди идентификациялоого байланыштуу чыгымдарды, ижарачынын ишмердүүлүгүнө жаңы активди интеграциялоого байланыштуу чыгымдарды же ошого окшош чыгымдарды;
- (d) мисалы, базалык актив адистештирилген актив болуп саналаарын, базалык активдин жайгашкан жерин жана туура келген альтернативдик варианттардын бар болушун эсепке алуу менен, ижарачынын ишмердүүлүгү үчүн мындай базалык активдин маанисин; жана
- (e) опционду аткарууга байланыштуу шарттуулуктарды (б.а. опциондун аткарылышы бир же бир нече шарттар сакталганда гана мүмкүн болгондо) жана мындай шарттар орун алат деген ыктымалдыкты.
- В38.** Ижараны узартууга же токтотууга опцион келишимдин бир же бир нече башка шарттары менен (мисалы, жоюу наркынын кепилдиги менен) бириктирилиши мүмкүн, анын натыйжасында ижарачы ижарага берүүчүгө, опциондун аткарылышына карабастан, иш жүзүндө бирдей болуп саналган минималдуу же бекитилген акча каражатынын кирешесин кепилдейт. Мындай учурларда жана В42-пункттагы иш жүзүндө бекитилген төлөмдөр жагынан колдонмого карабастан, ишкана ижарачы ижараны узартууга опционду аткарат же ижараны токтотууга опционду аткарбайт деген жетиштүү ишенич бар болгондугунан келип чыгышы керек.
- В39.** Токтотулууга жатпаган ижара мезгили канчалык азыраак болсо, ошончолук ижарачы ижараны узартууга опционду аткарат же ижараны токтотууга опционду аткарбайт деген мүмкүнчүлүк жогору болот. Бул мөөнөтүнөн мурда токтотулууга жатпаган мезгил азайган учурда ордун алмаштыруучу активди алууга байланыштуу чыгымдар пропорционалдуу түрдө көбөйүшү ыктымал болгондугу менен шартталган.
- В40.** Ижара алуучу активдердин (ижарага берилген же менчикте болгон) белгилүү түрлөрүн адатта пайдаланган мезгилге карата анын өткөн учурдагы тажрыйбасы, ошондой эле ал ошону кылгандыгынын экономикалык себептери ижарачы опционду аткарат же аткарбайт деген жетиштүү ишеничтин бар болушун талдоо үчүн пайдалуу маалыматты бериши мүмкүн. Мисалы, ижарачы белгилүү мезгил

ичинде адатта активдердин белгилүү түрлөрүн пайдаланса, же ижарачы базалык активдердин белгилүү түрлөрүнүн ижара келишимдери боюнча опциондорду тез-тезден аткаруу тажрыйбасын карманса, ижарачы мындай активдердин ижара келишимдери боюнча опциондун аткарылышына анда жетиштүү ишеничтин бар болушун баалоодо мындай өткөн учурдагы тажрыйба үчүн экономикалык себептерди эсепке алышы керек.

B41. 20-пунктта белгиленгендей, ижара башталган күндөн кийин ижарачы олуттуу окуя болгон же жагдайлардын олуттуу өзгөрүшү болгон учурда ижаранын мөөнөтүн талдайт, ал ижарага берүүчүнүн контролунда болот жана ижарага берүүчүдө ижара мөөнөтүн аныктоодо мурда эсепке алынбаган опциондун аткарылышына, же болбосо ижара мөөнөтүн аныктоодо мурда эсепке алынган опциондун аткарбалышына жетиштүү ишеничтин бар болушуна таасир этет. Олуттуу окуялардын же жагдайлардын өзгөртүлүштөрүнүн мисалдарына төмөнкүлөр таандык:

- (a) ижара башталган күнгө карата божомолдонбогон, жана ижараны узартууга же токтотууга же базалык активди сатып алууга опционду аткарууга мүмкүн болгондо, ижарачыга олуттуу экономикалык пайда алып келиши күтүлгөн ижарага алынган мүлктүн олуттуу өркүндөтүлүшү;
- (b) ижара башталган күнгө карата божомолдонбогон базалык активдин олуттуу модификациясы жана адаптациясы;
- (c) ижаранын мурда белгиленген мөөнөтү аяктагандан кийинки мезгилге карата базалык активдин жармакташ ижарасы башталган күн; жана
- (d) опциондун аткарылышына же аткарбалышына түздөн-түз тиешеси бар ижарага берүүчүнүн иштиктүү чечими (мисалы, кошумчалоочу активдин ижарасын узартуу, альтернативдик активдин чыгып калышын жүзөгө ашыруу же актив пайдалануу формасында иштетилген бизнес-бирдиктин чыгып калышын жүзөгө ашыруу чечими).

Иш жүзүндө бекитилген ижара төлөмдөрү (27(а), 36(с) жана 70(а)-пункттары)

B42. Ижара төлөмдөрү өзүнө иш жүзүндө бекитилген төлөмдөрдү камтыйт. Иш жүзүндө бекитилген төлөмдөр – булар формасы боюнча өзгөрүп турууну камтышы мүмкүн болгон, бирок иш жүзүндө сөзсүз боло турган төлөмдөр. Иш жүзүндө бекитилген төлөмдөр, мисалы, төмөнкүдөй учурларда орун алат:

- (a) төлөмдөр өзгөрүлмө ижара төлөмдөрү катары түзүлгөн, бирок ошол эле учурда мындай төлөмдөр үчүн чыныгы вариативдүүлүк мүнөздүү эмес. Мындай төлөмдөр реалдуу экономикалык мазмуну жок өзгөрүлмө шарттарды камтышат. Мындай төлөмдөрдүн түрлөрүнүн мисалдарына төмөнкүлөр таандык:
 - (i) актив ижара келишиминин колдонуу мөөнөтүнүн ичинде колдонулушу мүмкүн болгондугу далилденгенде гана, же болбосо чыныгы болуу ыктымалдыгы жок болгон окуя болгондо гана жүзөгө ашырылышы керек болгон төлөмдөр; же болбосо
 - (ii) башынан эле базалык активди пайдаланууга байланган өзгөрүлмө ижара төлөмдөрү катары түзүмдөштүрүлгөн, бирок натыйжада ижаранын калган мөөнөтүнүн ичинде төлөмдөр бекитилген боло

турган, ижара башталган күндөн кийин белгилүү мөөнөттө алар үчүн вариативдүүлүк четтетиле турган төлөмдөр. Мындай төлөмдөр вариативдүүлүк четтетилгенде, иш жүзүндө бекитилген болуп калат;

- (b) ижарачы тарабынан жүзөгө ашырылышы мүмкүн болгон төлөмдөрдүн бир нече топторунун бар болушу, мында төлөмдөрдүн мындай топторунун бири гана реалдуу болуп саналат. Мындай учурда ишкана төлөмдөрдүн реалдуу тобун ижара төлөмдөрү деп эсептеши керек;
- (c) ижарачы тарабынан жүзөгө ашырылышы мүмкүн болгон төлөмдөрдүн бир нече реалдуу топторунун бар болушу, мында ал төлөмдөрдүн мындай топторунун жок дегенде бирөөсүн жүзөгө ашырышы керек. Мындай учурда ишкана эң аз суммага чейин (дисконттолгон негизде) агрегацияланган төлөмдөрдүн тобун ижара төлөмдөрү деп эсептеши керек.

Ижара башталган күнгө чейин ижарачынын базалык активге катышуусу

Ижарага берүүчүнүн базалык активдин курулушуна же долбоорлонуусуна байланыштуу чыгымдары

- B43. Ишкана базалык актив ижарага берүүчү тарабынан пайдаланууга жеткиликтүү болгонго чейин ижара тууралуу сүйлөшүүлөрдү жүргүзө алат. Айрым ижара келишимдеринин учурунда ижарачы тарабынан пайдалануу үчүн базалык активдин курулушу же кайра долбоорлоосун талап кылынышы мүмкүн. Келишимдин шарттарына жараша, ижарага берүүчүдөн активдин курулушуна же долбоорлонушуна байланыштуу төлөмдөр талап кылынышы мүмкүн.
- B44. Эгерде ижарачы базалык активдин курулушуна же долбоорлонушуна байланыштуу чыгымдарды кетирип жатса, ижарачы мындай чыгымдарды башка колдонулчу стандарттарга ылайык, мисалы, ФОЭС (IAS) 16га ылайык эсепке алышы керек. Базалык активдин курулушуна же долбоорлонушуна байланыштуу чыгымдар базалык активди пайдалануу укугу үчүн ижарачы тарабынан жүзөгө ашырылган төлөмдөрдү камтыбайт. Базалык активди пайдалануу укугу үчүн төлөмдөр – булар мындай төлөмдөрдүн мөөнөттөрүнө карабастан, ижара үчүн кылынган төлөмдөр.

Базалык активге карата менчик укугу

- B45. Ижарачы базалык активге карата менчик укугун мындай менчик укугун ижарага берүүчүгө өткөрүп берүүдөн жана активди ижарачыга ижарага берүүдөн мурда алышы мүмкүн. Менчик укугун алуу операцияны эсепке алуу тартибин өз алдынча аныктабайт.
- B46. Эгерде ижарачы базалык активди мындай активди ижарага берүүчүгө өткөрүп берүүдөн мурда контролдосо (же ага карата контролдукту алса), операция, 98-103-пункттардын колдонулушу менен эсепке алынган, кайра артка ижаралоо менен сатуу операциясы болуп саналат.
- B47. Бирок ижарачы базалык активге карата контролду активди ижарага берүүчүгө өткөрүп берүүдөн мурда албаса, операция кайра артка ижаралоо менен сатуу операциясы болуп саналбайт. Мисалы, мындай жагдай өндүрүүчү, ижарага берүүчү жана ижарачы, өз учурунда, ижара алуучуга ижарага бериле турган активди ижарага берүүчү тарабынан өндүрүүчүдөн сатып алуу боюнча макулдашканда орун алышы мүмкүн. Ижарачы менчик укугу ижарага берүүчүгө өткөрүлүп берилгенге чейин базалык активге карата менчик укугун алышы мүмкүн. Мындай учурда,

ижарачы базалык активге менчик укугун алып, бирок ал ижарага берүүчүгө өткөрүлүп берилгенге чейин ага карата контролду албаса, операция кайра артка ижаралоо менен сатуу операциясы эмес, ижара катары эсепке алынат.

Ижарачы тарабынан маалыматты ачып көрсөтүү (59-пункт)

B48. 51-пунктта маалыматты ачып көрсөтүү максатына жетүү үчүн ижара ишмердүүлүгү жөнүндө кошумча маалыматты берүү зарылчылыгын аныктап жатып, ижарачы төмөнкүлөрдү эсепке алышы керек:

- (a) финансылык отчеттуулуктун пайдалануучулары үчүн маалыматтын жөндүүлүгүн. Ижарачы мындай маалымат финансылык отчеттуулуктун пайдалануучулары үчүн жөндүү болоору күтүлгөн учурда гана, 59-пунктта белгиленген кошумча маалыматты бериши керек. Мындай контекстте, ушундай маалымат, эгерде ал ошол пайдалануучуларга төмөнкүлөрдү түшүнүүгө жардам берсе, жөндүү болушу ыктымал:
 - (i) ижарада каралган аракеттердин эркиндиги. Мисалы, ижарачы токтотууга опциондорду аткарып же жагымдуу шарттар менен ижараны узартып, өзүнүн тобокелдикке кабылаарын төмөндөтө алса, ижарада аракеттердин эркиндиги каралышы мүмкүн;
 - (ii) ижара тарабынан коюлган чектөөлөр. Мисалы, белгилүү финансылык коэффициенттердин ижарачы тарабынан сакталышы жөнүндө талаптардын эсебинен, ижара чектөөлөрдү коюшу мүмкүн;
 - (iii) негизги өзгөрүлмөлөргө карата чагылдырылып жаткан маалыматтын сезгичтиги. Чагылдырылып жаткан маалымат, мисалы, келечектеги ижара төлөмдөрүнө сезгич болушу мүмкүн;
 - (iv) ижара менен шартталган башка тобокелдиктерге кабылгандык;
 - (v) тармактык практикадан четке чыгуулар. Мындай четке чыгуулар, мисалы, ижарачынын ижара келишимдеринин портфелине таасир эткен ижаранын башкача же уникалдуу шарттарын, камтышы мүмкүн;
- (b) мындай маалымат же финансылык отчеттуулуктун негизги отчетторунда берилген, же эскертүүлөрдө ачып көрсөтүлгөн маалыматтын ичинен канчалык анык болгондугу. Ижарачы финансылык отчеттуулуктун дагы бир жеринде берилген маалыматты кайталабай койсо болот.

B49. Өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүнө байланыштуу, жагдайларга жараша 51-пунктта маалыматты ачып көрсөтүүнүн максатына жетүү үчүн талап кылынышы мүмкүн болгон кошумча маалымат финансылык отчеттуулуктун пайдалануучуларына, мисалы, төмөнкүлөрдү талдоого жардам берет:

- (a) ижарачы тарабынан өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүн пайдалануунун себептерин жана ошондой төлөмдөрдүн басымдуулук кылуусун;
- (b) бекитилген төлөмдөр менен салыштырмалуу өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүнүн салыштырмалуу көлөмүн;
- (c) өзгөрүлмө ижара төлөмдөрү, ошондой эле ушундай негизги өзгөрүлмөлөрдүн өзгөртүлүшүнө жооп катары төлөмдөрдүн күтүлгөн өзгөртүүлөрү көз каранды болгон негизги өзгөрүлмөлөрдү; жана
- (d) өзгөрүлмө ижара төлөмдөрүнүн башка операциялык жана финансылык натыйжалары.

- B50.** Узартууга опциондор жана токтотууга опциондор менен байланыштуу, жагдайларга жараша 51-пунктта маалыматты ачып көрсөтүү максатына жетүү үчүн талап кылына турган кошумча маалымат өзүнө финансылык отчеттуулуктун пайдалануучуларына, мисалы, төмөнкүлөрдү талдоого жардам берген маалыматты камтышы мүмкүн:
- (a) ижарачы тарабынан узартууга опциондорду же токтотууга опциондорду аткаруунун себептерин жана ошондой опциондордун басымдуулук кылуучу күчүн;
 - (b) ижара төлөмдөрүнө салыштырмалуу кошумча ижара төлөмдөрүнүн салыштырмалуу көлөмүн;
 - (c) ижара боюнча милдеттенмелерди баалоого киргизилбеген опциондорду аткаруунун басымдуулук кылуучу күчүн; жана
 - (d) ушундай опциондордун башка операциялык жана финансылык натыйжаларын.
- B51.** Жагдайларга жараша 51-пунктта маалыматты ачып көрсөтүү максатына жетүү үчүн талап кылына турган, жоюу наркынын кепилдиктери менен байланыштуу кошумча маалымат өзүнө финансылык отчеттуулуктун пайдалануучуларына, мисалы, төмөнкүлөрдү талдоого жардам берген маалыматты камтышы мүмкүн:
- (a) ижарачы тарабынан жоюу наркынын кепилдиктерин берүүнүн жана ошондой кепилдиктердин жайылгандыгынын себептерин;
 - (b) ижарачы кабылышы мүмкүн болгон жоюу наркынын өзгөртүлүшүнүн тобокелдигине кабылгандыктын даражасын;
 - (c) ушундай кепилдиктер берилген базалык активдердин мүнөзүн; жана
 - (d) ушундай кепилдиктердин башка операциялык жана финансылык натыйжаларын.
- B52.** Кайра артка ижаралоо менен сатуу операцияларына байланыштуу, жагдайларга жараша 51-пунктта маалыматты ачып көрсөтүү максатына жетүү үчүн талап кылына турган кошумча маалымат өзүнө финансылык отчеттуулуктун пайдалануучуларына, мисалы, төмөнкүлөрдү талдоого жардам берген маалыматты камтышы мүмкүн:
- (a) ижарачы тарабынан кайра артка ижаралоо менен сатуу операцияларын жүзөгө ашыруунун жана ушундай операциялардын басымдуулук кылгандыгынын себептерин;
 - (b) айрым кайра артка ижаралоо менен сатуу операцияларынын негизги шарттарын;
 - (c) ижара боюнча милдеттенмелерди баалоого киргизилбеген төлөмдөрдү; жана
 - (d) отчеттук мезгилде кайра артка ижаралоо менен сатуу операцияларынын акча каражаттарынын агымдарына таасир этүүсүн.

Ижарага берүүчү тарабынан ижараны классификациялоо (61-66-пункттар)

- B53.** Ушул стандартта кабыл алынган ижарага берүүчүлөр үчүн ижараны классификациялоо ижара келишими базалык активди ээлөө менен байланыштуу тобокелдиктерди жана пайдаларды өткөрүп берген көлөмгө негизделет.

Тобокелдиктер токтоп калууларга же технологиялык эскирүүгө байланыштуу чыгашалардын пайда болуусуна же экономикалык шарттардын өзгөртүлүшүнө байланыштуу кирешелүүлүктүн өзгөрүү мүмкүнчүлүгүн камтыйт. Пайдалар базалык активди экономикалык пайдалануу мөөнөтүнүн ичинде операциялардан түшкөн пайдага жана наркты жогорулатуудан же жоюу наркын сатуудан киреше күтүүгө байланыштуу болушу мүмкүн.

- B54. Ижара келишими ижара мамилелери башталган күндүн жана ижара башталган күндүн ортосундагы мезгилде орун алган өзгөртүүлөрдү эсепке алуу менен, ижара төлөмдөрүн оңдоп-түзөө каралган шарттарды камтышы мүмкүн (мисалы, ижарага берүүчү үчүн базалык активдин наркынын өзгөртүлүшү же ижарачынын ижараны каржылоого чыгымдарынын өзгөртүлүшү). Мындай учурда ижараны классификациялоо максаттары үчүн мындай өзгөртүүлөрдүн натыйжалары ижара мамилелери башталган күнгө карата орун алган деп саналат.
- B55. Эгерде ижара жер тилкелерин жана имараттарды ижарага алынуучу активдин элементтери катары камтыса, ижарачы ар бир элементтин классификациясын 62-66- жана B53-B54-пункттарга ылайык, финансылык же операциялык ижара катары өз-өзүнчө аныкташы керек. «Жер тилкеси» ижара элементи финансылык же операциялык ижаранын объекти болуп саналаарын аныктоодо, адатта, жер тилкелеринин экономикалык пайдалануу мөөнөтү чектелбеген болоорун эсепке алуу керек.
- B56. Эгерде бул классификациялоонун максаттарында жана жер тилкелеринин жана имараттардын ижарасын эсепке алууда чагылдыруу үчүн зарыл болсо, ижарага берүүчү ижара төлөмдөрүн (кандай болбосун бир жолу берилүүчү аванстык төлөмдөрдү кошуп) жер тилкелеринин жана имараттардын ортосунда ижара мамилелери башталган күнгө карата ижаранын «жер тилкелери» жана «имараттар» элементтеринде түзүлгөн ижара укуктарынын адилет наркына пропорционалдуу бөлүштүрүшү керек. Эгерде ушул эки элементтин ортосунда ижара төлөмдөрүн ишенимдүү бөлүштүрүүгө мүмкүнчүлүк жок болсо, анда ижара келишими толугу менен финансылык ижара катары классификацияланат, эгерде ушул эки элемент тең операциялык ижараны билдиргендиги анык болбосо, анда мындай учурда ижара келишими толугу менен операциялык ижара катары классификацияланат.
- B57. Ижаранын «жер тилкеси» элементи үчүн сумма ижара келишими үчүн олуттуу эмес болуп саналган ижарага карата, ижарага берүүчү ижараны классификациялоо үчүн жер тилкелерин жана имараттарды бир объект катары алып, 62-66 жана B53-B54-пункттарга ылайык же финансылык ижара, же операциялык ижара катары классификациялашы мүмкүн. Мындай учурда ижарага берүүчү имараттардын экономикалык пайдалануу мөөнөтүн бардык базалык активдин экономикалык пайдалануу мөөнөтү катары алышы керек.

Жармакташ ижараны классификациялоо

- B58. Ортодогу ижарага берүүчү, жармакташ ижараны классификациялап жатып, жармакташ ижараны финансылык ижара, же болбосо операциялык ижара катары төмөнкүдөй классификациялашы керек:
- (а) эгерде башкы ижара келишими, ишкана ижарачы болуп туруп, 6-пунктту колдонуу менен эсепке алган кыска мөөнөттүү ижара болуп саналса, жармакташ ижараны операциялык ижара катары классификациялоо зарыл;

- (b) болбосо, жармакташ ижараны базалык активдин негизинде эмес, башкы ижара келишими менен шартталган пайдалануу укугу формасындагы активдин негизинде классификациялоо зарыл (мисалы, ижаранын предмети болуп саналган негизги каражаттардын объекти).

С тиркемеси

Күчүнө кирүү күнү жана өткөөл жоболор

Бул тиркеме ушул стандарттын ажырагыс бөлүгү болуп саналат жана өзүнүн күчү боюнча ушул стандарттын башка бөлүктөрү менен теңдеши.

Күчүнө кирүү күнү

- C1. Ишкана ушул стандартты 2019-жылдын 1-январында же ушул күндөн кийин башталган жылдык мезгилдерге карата колдонушу керек. *"Сатып алуучулар менен келишимдер боюнча түшкөн киреше"* ФОЭС (IFRS) 15ти колдонгон ишканалар үчүн ушул стандартты баштапкы колдонуу күнүнө карата же ага чейин мөөнөтүнөн мурда колдонууга жол берилет. Эгерде ишкана ушул стандартты алда канча эрте мезгилге карата колдонсо, ал бул фактыны ачып көрсөтүшү керек.

Өткөөл жоболор

- C2. C1-C19-пункттардын максаттары үчүн баштапкы колдонуунун күнү болуп ишкана ушул стандартты алгачкы жолу колдонгон жылдык отчеттук мезгилдин башы саналат.

Ижаранын аныктамасы

- C3. Практикалык мүнөздү жөнөкөйлөштүрүү катары ишкана баштапкы колдонуу күнүнө карата келишим толугу менен же анын айрым компоненттери ижара келишими болуп санааларын кайра талдоого милдеттүү эмес. Мунун ордуна ишканага төмөнкүлөргө уруксат берилет:
- (a) *"Ижара"* ФОЭС (IAS) 17 жана *"Макулдашууда ижаранын белгилеринин бар болушун аныктоо"* ЭФОТК (IFRIC) 4 түшүндүрмөлөрүн колдонуу менен мурда ижара келишими катары идентификацияланган келишимдерге карата ушул стандартты колдонууга.
 - (b) ФОЭС (IAS) 17 жана ЭФОТК (IFRIC) 4 түшүндүрмөлөрүн колдонуу менен мурда ижара белгилерин камтыган катары идентификацияланбаган келишимдерге карата ушул стандартты колдонбоого.
- C4. Эгерде ишкана C3-пунктта практикалык мүнөздөгү жөнөкөйлөштүрүүнү тандаса, ал ушул фактыны ачып көрсөтүп, практикалык мүнөздөгү жөнөкөйлөштүрүүнү бардык өзүнүн келишимдерине карата колдонушу керек. Натыйжада ишкана 9-11-пункттардын талаптарын алгачкы колдонуу күнүнө карата же ошол күндөн кийин түзүлгөн (же өзгөртүлгөн) келишимдерге карата колдонушу керек.

Ижарачылар

- C5. Ижарачы ушул стандартты өзүнүн ижара келишимдерине карата колдонушу керек:
- (a) же болбосо *"Эсеп саясаты, бухгалтердик баалоолордогу өзгөртүүлөр жана каталар"* ФОЭС (IAS) 8ди колдонуу менен берилген ар бир буга чейинки отчеттук мезгилге карата ретроспективдик;
 - (b) же болбосо C7-C13-пункттарга ылайык алгачкы колдонуу күнүнө карата таанылган стандартты алгачкы колдонуунун жалпы натыйжасы менен ретроспективдик.

- C6. Ижарачы C5-пунктта сыпатталган ыкманы ал ижарачы болуп саналган бардык өзүнүн ижара келишимдерине карата ырааттуу колдонушу керек.
- C7. Эгерде ижарачы ушул стандартты C5(b)-пунктка ылайык колдонуу тууралуу чечим кабыл алса, ижарачы салыштырмалуу маалыматты кайра санабай эле койсо болот. Мунун ордуна ижарачы ушул стандартты алгачкы колдонуунун жалпы натыйжасын алгачкы колдонуу күнүнө карата бөлүштүрүлбөгөн пайданын (же жагдайга жараша өздүк капиталдын башка компонентинин) баштапкы калдыгын ондоп-түзөө катары таанышы керек.

Мурда операциялык ижара катары классификацияланган ижара

- C8. Эгерде ижарачы ушул стандартты C5(b)-пунктка ылайык колдонуу тууралуу чечим кабыл алса, ижарачы төмөнкүлөргө милдеттүү:
- (a) ФОЭС (IAS) 17 колдонуу менен мурда операциялык ижара катары идентификацияланган ижара үчүн алгачкы колдонуу күнүнө карата милдеттенмени таанууга. Ижарачы ижара боюнча мындай милдеттенмени алгачкы колдонуу күнүнө карата ижарачы тарабынан кошумча зайым каражаттарын тартуунун ставкасын колдонуу менен дисконттолгон калган ижара төлөмдөрүнүн келтирилген наркы боюнча таанышы керек;
 - (b) ФОЭС (IAS) 17ни колдонуу менен мурда операциялык ижара катары классификацияланган ижара үчүн алгачкы колдонуу күнүнө карата пайдалануу укугу формасындагы активди таанууга. Ар бир ижара келишими үчүн ижарачы пайдалануу укугу формасындагы активди баалоо жөнүндө чечим кабыл алышы керек:
 - (i) же болбосо, стандарт ижара башталган күндөн тартып колдонулгандай, же анын баланстык, бирок алгачкы колдонуу күнүнө карата ижарачы тарабынан кошумча зайым каражаттарын тартуунун ставкасын пайдалануу менен дисконттолгон наркы боюнча;
 - (ii) же болбосо, алгачкы колдонуу күнүнө чейин финансылык абал жөнүндө отчетто таанылган ушундай ижарага байланыштуу алдын ала жүзөгө ашырылган же чегерилген ижара төлөмдөрүнүн суммасына ондоп-түзөө менен, ижара боюнча милдеттенмеге барабар сумма боюнча;
 - (c) ижарачы C10(b)-пунктта практикалык мүнөздөгү жөнөкөйлөштүрүүнү колдонгон учурлардан тышкары, алгачкы колдонуу күнүнө карата пайдалануу формасындагы активге карата "*Активдердин наркынын түшүшү*" ФОЭС (IAS) 36ны колдонууга.
- C9. ФОЭС (IAS) 17ни колдонуу менен мурда операциялык ижара катары классификацияланган ижара үчүн C8-пункттун талаптарына карабастан, ижарачы:
- (a) B3-B8-пункттарда сыпатталгандай базалык активдеринин наркы төмөн болгон жана 6-пунктту колдонуу менен эсепке алына турган ижарага карата өтүүдө кандайдыр бир ондоп-түзөөлөрдү жүргүзүүгө милдеттүү эмес. Ижарачы мындай ижараны алгачкы колдонуу күнүнөн тартып колдонуу менен эсепке алышы керек;
 - (b) "*Инвестициялык кыймылсыз мүлк*" ФОЭС (IAS) 40та адилет нарк боюнча эсепке алуу моделин колдонуу менен инвестициялык мүлк катары мурда эсепке алынган ижарага карата өтүүдө кандайдыр бир ондоп-түзөөлөрдү

жүзөгө ашырууга милдеттүү эмес. Ижарачы мындай ижара менен шартталган пайдалануу укугу формасындагы активди жана ижара боюнча милдеттенмени агачкы колдонуу күнүнөн тартып ФОЭС (IAS) 40ты жана ушул стандартты колдонуу менен эсепке алышы керек

- (c) ФОЭС (IAS) 17ни колдонуу менен мурда операциялык ижара катары эсепке алынган жана инвестициялык кыймылсыз мүлк катары эсепке алына турган ижара үчүн алгачкы колдонуу күнүнө карата адилет нарк боюнча пайдалануу укугу формасындагы активди алгачкы колдонуу күнүнөн тартып ФОЭС (IAS) 40та адилет нарк боюнча эсепке алуу моделин колдонуу менен баалашы керек. Ижарачы ушундай ижара менен шартталган пайдалануу укугу формасындагы активди жана ижара боюнча милдеттенмени ФОЭС (IAS) 40ты жана ушул стандартты колдонуу менен алгачкы колдонуу күнүнөн тартып эсепке алышы керек.

C10. Ижарачы ФОЭС (IAS) 17ни колдонуу менен мурда операциялык ижара катары классификацияланган ижарага карата C5(b)-пунктка ылайык ушул стандартты ретроспективдик колдонууда практикалык мүнөздөгү төмөнкүдөй бир же бир нече жөнөкөйлөштүрүүлөрдү колдонушу мүмкүн. Ижарачы мындай практикалык мүнөздөгү жөнөкөйлөштүрүүлөрдү ар бир ижара келишимине карата колдонууга укуктуу:

- (a) ижарачы негизделген түрдө окшош мүнөздөмөлөрү бар (мисалы окшош экономикалык шарттарда базалык активдердин окшош түрү үчүн окшош калган ижара мөөнөтү менен ижара келишимдери) ижара келишимдеринин портфелдерине карата дисконттоонун бир ставкасын колдонушу мүмкүн;
- (b) ижарачы *"Баалануучу милдеттенмелер, шарттуу милдеттенмелер жана шарттуу активдер"* ФОЭС (IAS) 37ни колдонуу менен алгачкы колдонуу күнүнө чейин наркы түшүшүнө карата текшерүү жүргүзүүнүн альтернативасы катары ордотулган мүнөздөгү ижара келишимдеринин өз талдоосуна таянышы мүмкүн. Эгерде ижарачы мындай практикалык мүнөздөгү жөнөкөйлөштүрүүнү тандаса, ижарачы алгачкы колдонуу күнүнө карата пайдалануу укугу формасындагы активди алгачкы колдонуу күнүнө чейин финансылык абал жөнүндө отчетто таанылган ордотулган ижара келишимдерине карата баалануучу милдеттенмелеринин көлөмүнө оңдоп-түзөтүшү керек;
- (c) ижарачы алгачкы колдонуу күнүнөн тартып 12 айдын ичинде ижара мөөнөтү бүткөн ижара келишимдерине карата C8-пункттун колдонбоону чечиши мүмкүн. Мындай учурда ижарачы төмөнкүлөргө милдеттүү:
 - (i) мындай келишимдерди, 6-пунктта сыпатталгандай, кыска мөөнөттүү ижарага окшоштуруп эсепке алууга; жана
 - (ii) ушундай ижара келишимдерине байланыштуу чыгымдарды алгачкы колдонуу күнүн камтыган жылдык отчеттук мезгилде кыска мөөнөттүү ижара боюнча чыгаша жөнүндө маалыматты ачып көрсөтүүгө кошууга;
- (d) ижарачы баштапкы тикелей чыгымдарды алгачкы колдонуу күнүнө карата пайдалануу укугу формасындагы активди баалоодон чыгарып салышы мүмкүн;
- (e) мисалы, келишим ижараны узартууга же токтотууга опциондорду камтыса, ижара мөөнөтүн аныктоодо ижарачы ой жүгүртүүлөрдү арткы число менен колдонушу мүмкүн.

Мурда финансылык ижара катары классификацияланган ижара

- C11. Эгерде ижарачы ФОЭС (IAS) 17ни колдонуу менен, мурда финансылык ижара катары классификацияланган ижара үчүн C5(b)-пунктка ылайык ушул стандартты колдонуу жөнүндө чечим кабыл алса, алгачкы колдонуу күнүнө карата пайдалануу укугу формасындагы укуктун жана ижара боюнча милдеттенменин баланстык наркы катары ФОЭС (IAS) 17ни колдонуу менен бааланган, мындай күнгө чейин ижара боюнча активдин баланстык наркы жана ижара боюнча милдеттенменин баланстык наркы болот. Мындай ижара үчүн ижарага берүүчү пайдалануу укугу формасындагы активди жана ижара боюнча милдеттенмени алгачкы колдонуу күнүнөн тартып ушул стандартты колдонуу менен эсепке алышы керек.

Маалыматты ачып көрсөтүү

- C12. Эгерде ижарачы C5(b)-пунктка ылайык ушул стандартты колдонуу тууралуу чечим кабыл алса, ижарага берүүчү, ФОЭС (IAS) 8дин 28(f)-пунктунда белгиленген маалыматтан тышкары, ФОЭС (IAS) 8дин 28-пунктуна ылайык, алгачкы колдонуу жөнүндө маалыматты ачып көрсөтүшү керек. ФОЭС (IAS) 8дин 28(f)-пунктунда белгиленген маалыматтын ордуна ижарачы төмөнкүлөрдү ачып көрсөтүшү мүмкүн:
- (a) алгачкы колдонуу күнүнө карата финансылык абал жөнүндө отчетто таанылган ижара боюнча милдеттенмелерге карата колдонулган, ижарачы тарабынан кошумча зайым каражаттарын тартуунун орточо алынган ставкасын; жана
 - (b) төмөнкүлөрдүн ортосундагы айырманын түшүндүрмөсүн:
 - (i) алгачкы колдонуу күнүнө чейинки жылдык отчеттук мезгилдин аягына карата ФОЭС (IAS) 17ни колдонуу менен ачылган, C8(a)-пунктта сыпатталгандай, алгачкы колдонуу күнүнө карата кошумча зайым каражаттарын тартуу ставкасын колдонуу менен дисконттолгон операциялык ижара боюнча келишимдик милдеттенмелердин; жана
 - (iii) алгачкы колдонуу күнүнө карата финансылык абал жөнүндө отчетто таанылган ижара боюнча милдеттенмелердин.
- C13. Эгерде ижарачы C10-пунктта бир же бир нече белгиленген практикалык мүнөздөгү жөнөкөйлөштүрүүлөрдү колдонсо, ал ошол фактыны ачып көрсөтүшү керек

Ижарага берүүчүлөр

- C14. C15-пунктта сыпатталган учурлардан тышкары, ижарага берүүчү ал ижарага берүүчү болуп саналган ижара келишимдери үчүн өтүүдө кандайдыр бир ондоп-түзөөлөрдү жүргүзүүгө милдеттүү эмес, жана мындай ижара келишимдерин алгачкы колдонуу күнүнөн тартып ушул стандартты колдонуу менен эсепке алышы керек.
- C15. Ортодогу ижарага берүүчү төмөнкүлөргө милдеттүү:
- (a) ушул стандартты колдонуу менен ар бир жармакташ ижара келишимин операциялык ижара же финансылык ижара катары аныктоо максатында, ФОЭС (IAS) 17ни колдонуу менен операциялык ижара катары классификацияланган жана алгачкы колдонуу күнүнө карата күчүндө болгон жармакташ ижара келишимдерин кайра талдоого. Ортодогу ижарага берүүчү мындай талдоону алгачкы колдонуу күнүнө карата башкы ижара

келишиминин келишимде каралган калган шарттарынын жана ушул күнгө карата жармакташ ижара келишиминин негизинде жүзөгө ашырышы керек;

- (b) ФОЭС (IAS) 17 колдонууда операциялык катары классификацияланган, бирок ушул стандартты колдонууда финансылык ижара болуп саналган жармакташ ижара келишимдеринин учурунда, - жармакташ ижара келишимин алгачкы колдонуу күнүнө карата түзүлгөн финансылык ижаранын жаңы келишими катары эсепке алууга.

Алгачкы колдонуу күнүнө чейин кайра артка ижаралоо менен сатуу операциялары

- C16. Ишкана сатуу катары эсепке алуу үчүн базалык активди өткөрүп берүү ФОЭС (IFRS) 15тин талаптарын канааттандыргандыгын аныктоо үчүн, алгачкы колдонуу күнүнө карата кылынган кайра артка ижаралоо менен сатуу операцияларын кайталап талдабашы керек.
- C17. Эгерде кайра артка ижаралоо менен сатуу операциясы ФОЭС (IAS) 17ни колдонуу менен сатуу жана финансылык ижара катары эсепке алынса, сатуучу-ижарачы төмөнкүлөргө милдеттүү:
- (a) кайра артка ижаралоону алгачкы колдонуу күнүнө карата орун алган кандай болбосун финансылык ижараны эсепке алгандай эле, эсепке алууга; жана
- (b) ижара мөөнөтүнүн ичинде сатуудан түшкөн пайданы амортизациялоону улантууга.
- C18. Эгерде кайра артка ижаралоо менен сатуу операциясы ФОЭС (IAS) 17ни колдонуу менен сатуу жана операциялык ижара катары эсепке алынса, сатуучу-ижарачы төмөнкүлөргө милдеттүү:
- (a) кайра артка ижаралоону алгачкы колдонуу күнүнө карата орун алган кандай болбосун башка операциялык ижараны эсепке алгандай эле, эсепке алууга; жана
- (b) кайра артка ижаралоого берилген пайдалануу укугу формасындагы активди алгачкы колдонуу күнүнө чейин финансылык абал жөнүндө отчетто таанылган рыноктук эмес шарттарга байланыштуу кийинкиге калтырылган пайдаларды жана зыяндарды эсепке алуу менен оңдоп-түзөтүүгө.

Бизнестерди бириктирүүгө карата мурда таанылган суммалар

- C19. Эгерде ижарачы бизнестердин биригүүсүнүн алкагында алынган операциялык ижаранын жагымдуу же жагымсыз шарттарына байланыштуу, "*Бизнестерди бириктирүү*" ФОЭС (IFRS) 3тү колдонуу менен активди же милдеттемени тааныса, ижарачы мындай активди же милдеттенмени таанууну токтотушу керек жана пайдалануу укугу формасындагы активдин баланстык наркын алгачкы колдонуу күнүнө карата тийиштүү суммага оңдоп-түзөтүшү керек.

ФОЭС (IFRS) 9га шилтемелер

- C20. Эгерде ишкана ушул стандартты колдонуп, бирок "*Финансылык инструменттер*" ФОЭС (IFRS) 9ду колдонбосо, ушул стандарттагы ФОЭС (IFRS) 9га кандай болбосун шилтеме "*Финансылык инструменттер: таануу жана баалоо*" ФОЭС (IAS) 39га шилтеме катары түшүнүлүшү керек.

Башка стандарттардын колдонулушун токтотуу

- C21. Ушул стандарт төмөнкүдөй стандарттарды жана түшүндүрмөлөрдү алмаштырат:
- (a) *"Ижара"* ФОЭС (IAS) 17 ;
 - (b) *"Макулдашууда ижаранын белгилеринин бар болушун аныктоо"* ЭФОТК (IFRIC) 4 түшүндүрмөсүн;
 - (c) *"Операциялык ижара - стимулдар"* ТТК (SIC) 15 түшүндүрмөсүн; жана
 - (d) *"Ижаранын юридикалык формасына ээ операциялардын маңызын аныктоо"* ТТК (SIC) 27 түшүндүрмөсүн.